

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION
CREANGĂ”
FACULTATEA: PSIHOLOGIE ȘI PSIHOPELAGOGIE
SPECIALĂ
CATEDRA : ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

DUMITRU CARATA

DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

CHIȘINĂU 2019

Dreptul protecției sociale (Suport de curs)

Autor:

Dumitru Carata, doctor în medicină, conferențiar universitar. Catedra Asistență Socială, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Moldova

Recenzenți:

Aurelia Racu, dr. habilitat, conferențiar universitar. Catedra Psihopedagogia Specială UPS „I.Creangă”.

Victoria Gonța, dr. în psihologie, conferențiar universitar. Universitatea Americană din Moldova.

Carata D.

Dreptul protecției sociale: (Suport de curs) / D.Carata; Univ.Pedagogică „Ion Creangă”,Fac: Psihologie și Psihopedagogie specială, Catedra: Asistența socială. – Ch.: S. n.,2019 (Tipogr. UPS „I.Creangă). 79 p.

Bibliogr.: p.78-79 (26 tit).- 200 ex.

ISBN 978-9975-46-418-5.

364.442.6

C 23

CUPRINS:

1. Noțiuni introductive privind dreptul protecției sociale.....	4
2. Sistemul dreptul protecției sociale.....	11
3. Corelația dreptului protecției sociale cu alte ramuri de drept.....	21
4. Raporturile juridice de protecție socială.....	27
5. Clasificarea și caracterizarea raporturilor juridice de protecție socială.....	32
6. Reglementări juridice și realizări practice în promovarea asistenței sociale a copilului și a familiei cu copii privind organizațiile internaționale guvernamentale și neguvernamentale.....	39
7. Aspectele juridice instituirii tutelei asupra copiilor rămași fără ocrotire părintească.....	48
8. Reglementări juridice privind protecția socială a șomerilor.....	57
9. Garanțiile sociale și compensațiile în cazul pierderii locului de lucru.....	67
10. Bibliografia.....	78

NOȚIUNI INTRODUCATIVE PRIVIND DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

Promovarea demnității umane, asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului au constituit o preocupare a societății încă din cele mai vechi timpuri. În orice societate există anumite categorii de persoane care se confruntă cu situații de risc ce generează imposibilitatea asigurării unui nivel de trai decent. Din aceste motive, întotdeauna s-au întreprins anumite acțiuni destinate îmbunătățirii situației categoriilor defavorizate de persoane. Primele forme prin care a acționat Biserica pentru ocrotirea celor oropsiți au fost: comunitățile bisericești cu și fără proprietate de obște care aveau rețea de societăți religioase și instituții de asistență socială, comunitățile bisericești sub formă de colegii, corporațiile sau asociațiile admise de lege. Din cele expuse ajungem la ideea reglementărilor juridice totalității relațiilor sociale care se formează în cadrul asigurării omului unui nivel de trai decent.

Conceptul de *protecție socială* în sens modern a fost pentru prima dată utilizat în context juridic în SUA, și anume, în *Social Security Act* din 14 august 1935, la capitolul existenței sau inexistenței ramurii de drept – *dreptul protecției sociale* – se susțineau discuții aprinse și în anii '60-'80 ai sec. XX, mai ales în privința determinării noțiunii, obiectului și metodei de reglementare juridica a acestei ramuri de drept.

Problema autonomiei acestei ramuri de drept pentru prima dată a fost formulată la Simpozionul de la Praga din 1966, de către juriștii cehoslovaci I. Kloušek, K. Pinț, I. Tomeș, V. Vergainer, care au atenționat asupra specificului raporturilor de protecție socială, asupra particularităților metodei și mijloacelor lor de reglementare și au accentuat necesitatea delimitării acestor raporturi într-o ramură autonomă de drept. Poziția juriștilor cehi a fost susținută de savanții ruși V. Andreev, V. Karavaev și A. Levșin ș.a., care au remarcat că obiectul dreptului protecției sociale este indisolubil legat de conținutul conceptului „protecție socială”. Ei au propus ca ***ansamblul normelor juridice, care reglementează raporturile de asigurare și asistență socială***

să formeze ramura de drept, *cunoscuta în lume sub denumirea de dreptul securității sociale, iar în Republica Moldova – dreptul protecției sociale.*

Până în anii 60 ai sec. XX, se considera ca raporturile cu privire la securitatea materială a cetățenilor bătrâni sau incapabili de muncă sunt reglementate de normele dreptului muncii, colhoznic, administrativ.

Asemeni dreptului muncii, care s-a desprins de disciplina mamă – dreptul civil, dreptul protecției sociale s-a desprins, la rândul său, de dreptul muncii, autonomizându-se într-o nouă ramură de drept în baza criteriilor de delimitare a ramurilor de drept: obiectul și metoda de reglementare; principii, care le vom caracteriza ulterior.

Obiectul de reglementare a dreptului protecției sociale – „asamblează raporturile născute între cetățeni (familii) și stat, reprezentat prin organele competente cu privire la stabilirea, acordarea sau soluționarea litigiilor în domeniul asigurărilor și asistenței sociale;

Din cele expuse ajungem la ideea că obiectul de reglementare juridice este reprezentat de totalitatea relațiilor sociale care se formează în cadrul realizării sistemului de protecție socială. Aceste relații au ieșit de sub dependența cvasitotală de relațiile de muncă, fiindcă sistemul de protecție socială este aplicabil și altor categorii de persoane, care nu au calitatea de salariați, ceea ce face să nu mai poată fi susținută ideea existenței unei poziții juridice derivate (accesorie) a relațiilor sociale din domeniul protecției sociale, față de relațiile de muncă.

Savantul rus V. Andreev, considerat fondatorul dreptului protecției sociale sovietic, referindu-se la obiectul de reglementare menționa că, relațiile ce-l formează se singularizează prin următoarele particularități: *specificul subiectelor raporturilor de protecție socială; asigurarea persoanelor se realizează din fonduri publice cu menire socială; acordarea prestațiilor de protecție socială în situații expres prevăzute de lege; modalitatea specifică de distribuire a fondurilor sociale; caracterul alimentară al raporturilor.*

Un alt moment asupra căruia atenționăm este că obiectul de reglementare a dreptului protecției sociale nu trebuie confundat cu obiectul științei, care este o

noțiune mai largă, deoarece include toate cunoștințele despre dreptul protecției sociale, studiază specificul relațiilor de drept, studiază evoluția pe plan național și internațional al acestei ramuri. **Obiectul de studiu al dreptului protecției sociale sunt raporturile juridice, iar al științei dreptului protecției sociale sunt fenomenele sociale care au generat aceste raporturi.**

Știința dreptului protecției sociale cuprinde un sistem unitar de cunoștințe exprimate prin definiții, concepte, principii, teorii, etc. privind ramura de drept cu aceeași denumire. Ea studiază normele și instituțiile juridice, se preocupă de interpretarea și aplicarea unitară a normelor dreptului protecției sociale; analizează științific izvoarele dreptului protecției sociale; redă evoluția istorică a ramurii; evidențiază asemănările și deosebirile existente în reglementarea materiei cercetate, făcând trimiteri la reglementările altor state.

Știința dreptului protecției sociale, pe de o parte, constituie un îndrumar important în activitatea organelor judiciare prin interpretarea normelor dreptului protecției sociale, dezvăluind sensul și înțelesul corect și exact al dispozițiilor legale, pentru a arăta orientarea corespunzătoare și a asigura aplicarea unitară pe tot teritoriul țării a normelor de protecție socială. Pe de altă parte, face propuneri concrete de modificare a reglementărilor legale existente, respectiv de abrogare a unor acte normative vechi, depășite și de introducere a unor dispoziții în deplină concordanță cu etapa istorică pe care o parcurgem, cu necesitățile obiective ale economiei de piață, adică face propuneri de *lege ferenda*. (care urmează să fie elaborată)

Metoda de reglementare a dreptului protecției sociale. Cuvântul *metodă* își regăsește originea în latinescul *methodos*, semnificând *mod, stil, procedeu, sistem*. Conform DEX-ului, prin *metodă* desemnăm *un procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop*.

Metoda de reglementare al dreptului protecției sociale reprezintă „o totalitate de metode și mijloace utilizate de legiuitor pentru o reglementare mai eficientă a unui complex de raporturi sociale.”

Particularitățile metodei de reglementare al dreptului protecției sociale.

1. **Specificul metodei** de reglementare al dreptului protecției sociale constă în aceea că ea **este una tipică**, deoarece reușește să asambleze normele imperative cu cele dispozitive, păstrând ponderea primelor, ceea ce i-a permis savantei E. Maciuliskaia să contureze metoda *prescripțiilor (obligațiilor) pozitive*, care este adresată organelor de stat în scopul stabilirii tipurilor de asigurare/asistență socială a persoanelor afectate de situații de risc social. Această poziție a fost criticată de M. Lușnicova, A. Lușnicov, care consideră că această metodă ar putea fi aplicată și în dreptul administrativ, de aceea denumirea propusă de G. Suleimanova – *metoda coordonării* (procedeele imperative și dispozitive), este mai reușită, fiindcă permite de a asocia reglarea dispozitivă cu cea contractuală a comportamentului subiecților raporturilor de protecție socială.
2. **Caracterul absolut al drepturilor cetățenilor ca subiecte ale raporturilor de protecție socială.** Statutul juridic al subiecților raporturilor de protecție socială nu se înscrie în parametrii clasici privind poziția de egalitate sau subordonare, deși unul din subiecți apare organul/instituția de stat competentă. Participanții acestor raporturi sunt inegali din punct de vedere economic, dar dependenți administrativ unii de alții. Statul, reprezentat prin organele sale speciale, apare ca purtător de obligații patrimoniale, care nu poate refuza, neîntemeiat, acordarea asigurării sau asistenței sociale, iar cetățeanul (familia) ca titular de drepturi patrimoniale, este liber să ceară sau să refuze asistarea / asigurarea socială.

Realizăm că în aceste raporturi „persoana fizică este împuternicită legal, dispunând de drepturi garantate, iar organul de stat este partea obligată. În cazul în care persoana fizică are dreptul la câteva tipuri de asigurare materială, ei i se acordă posibilitatea de a alege unul dintre ele, pe când organul de stat nu beneficiază de un astfel de drept.”

3. **Manifestarea expresă a voinței titularului dreptului**, fără de care acesta va rămâne în formă „embrionară”. Specificul dreptului protecției sociale se exprimă prin aceea că, stabilirea tipurilor de asigurare sau asistență socială nu are loc automat. Rămâne la discreția persoanei fizice alegerea unui tip de protecție socială mai

convenabil. De exemplu, când persoana devine titularul dreptului la două categorii de pensii, el trebuie să opteze doar pentru una. Acest lucru rezultă și din aceea că, legiuitorul permite persoanei să se adreseze organelor competente din momentul îndeplinirii condițiilor legale pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, când îi este comod, sau stabilește termene de prescripție pentru achitarea plăților unice sau periodice.

4. *Specificul metodei* de reglementare este exprimat, în opinia doctrinei M. Filipova prin *caracterul centralizat de instituire a drepturilor și obligațiilor subiecților*, caracter reexaminat, completat și titluit de N. Romandaș, G. Suleimanova, ș.a. – *îmbinarea nivelurilor central, local și individual de reglementare a relațiilor sociale*.

Rămâne incontestabilă importanța legiuitorului național, care este cel ce stabilește standardele minime, condițiile și formele de asigurare/ asistență socială, luând în considerație realitățile sociale existente. Organelor de asigurare și asistență socială, instituțiilor medicale, etc. de nivel republican sau raional le revine obligația de a realiza prevederile legale. Dar evoluția ramurii de drept ne conturează încă două aspecte a metodei *local* (teritorial – S. Mavrin) și *individual*, despre care se vorbește în literatura de specialitate.

Metoda locală de reglementare a raporturilor de protecție socială s-a conturat în anii '90 ai sec. XX, prin fixarea în *contractele colective de muncă* a clauzelor care stabilesc garanții sociale suplimentare decât cele prescrise de lege, cu condiția că acestea nu înrăutățesc, ci îmbunătățesc situația părților. Această viziune a fost criticată de E. Maciuliskaia, C. Dobromîslov care susțin că aceste contracte: poartă un caracter privat, sunt finanțate din fonduri nestatale, stabilesc un cerc restrâns de subiecți și nu intră în sistemul public de protecție socială.

Reglementarea raporturilor de protecție socială este posibilă și la *nivel individual*, prin fixarea în *contractul individual de muncă* a unor clauze ce stabilesc garanții suplimentare de protecție socială, cu condiția că acestea vor îmbunătăți situația salariatului sau prin încheierea unui *contract de pensie individual* între o

persoană fizică și un fond nestatal de pensii, privind aderarea acestei persoane la planul de pensii al fondului.

5. În dreptul protecției sociale, **faptele juridice** (care dau naștere, modifică sau sting raporturilor juridice) de regulă, nu sunt acțiuni omenești, ci evenimente (**riscuri sociale**), care apar independent de voința omului, în rezultatul cărora persoana devine incapabilă de a se autoasigura cu mijloace necesare. Atenționăm că anume riscurile sociale fixate în acte normative servesc drept temei pentru nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor de protecție socială, fiind independente de manifestarea de voință a persoanei.

6. **Modalitatea specifică de distribuire a mijloacelor financiare**, care se acordă din contul fondurilor bugetare sau extrabugetare cu menire socială, în baza hotărârii organelor competente gratuit, fără echivalent și stabilirea în dependență de aceasta a anumitor drepturi și garanții.

7. Important este de a scote în vizor **modalitatea de apărare a drepturilor subiective și asigurarea realizării obligațiilor**. După cum am menționat, soluționarea litigiilor în domeniul protecției sociale se realizează pe cale administrativă (prin adresarea la organul ierarhic superior de protecție socială) sau judecătorească (prin adresarea în instanța de judecată).

Obiectul de reglementare a dreptului protecției sociale îl formează raporturile juridice de drept public cu caracter patrimonial, de aceea și răspunderea are caracter patrimonial. Specificul răspunderii în domeniul protecției sociale rezultă din aceea că sancțiunile nu au caracter punitiv, ci **restrictiv** – de repunere sau de restrângere a drepturilor.

Repunerea în drepturi vizează ambele subiecte ale raporturilor. De exemplu, dacă persoanele fizice ilegal și neîntemeiat au beneficiat de anumite plăți de asigurări sociale sau dacă au primit sume de bani mai mari decât li se cuvenea ele sunt obligate să restituie surplusul, iar dacă sumele bănești nu au fost achitate din vina organelor competente, acestea sunt obligate să achite suma neplătită. Termenul de prescripție pentru plata stabilită și neîncasată la timp de către persoana fizică este de cel mult 3

ani până la data solicitării, iar pentru plata stabilită și neplătită la timp din vina organului de asigurări sociale este imprescriptibilă.

Restrângerea drepturilor se aplică numai persoanelor fizice prin suspendarea realizării dreptului (de exemplu, dacă beneficiarul pensiei de invaliditate nu s-a prezentat la reexpertizare medicală va surveni încetarea plății pensiei, începând cu luna următoare) sau prin micșorarea cuantumului plății.

Obiectul și metoda de reglementare juridică sunt criteriile fundamentale de individualizare a dreptului protecției sociale în sistemul de drept al Republicii Moldova. Un alt criteriu de delimitare a ramurilor de drept sunt principiile dreptului protecției sociale.

Criteriile enunțate anterior ne permit să susținem că ***dreptul protecției sociale (dreptul securității sociale)*** este „o ramură autonomă a sistemului de drept, care încorporează, în marea majoritate, norme juridice ce aparțin dreptului public, dar și norme de drept privat, care reglementează raporturile juridice de securitate socială, născute, modificate sau stinse odată cu survenirea riscurilor sociale, între cetățeni (familii) și stat, reprezentat prin organe sale competente, privind constatarea, stabilirea, acordarea sau soluționarea litigiilor apărute drept consecință al realizării dreptului la asigurare sau asistență socială, o ramură autonomă a sistemului dreptului, ce aparține dreptului public și care este alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează atât relațiile de asigurări sociale, cât și pe cele de asistență socială.”

SISTEMUL DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

Evoluând de la activități cu caracter privat, la momentul actual, acțiunile de asistență socială a copilului și a familiei cu copii constituie o prerogativă esențială realizată atât la nivel statal, cât și la nivel internațional. Conform art. 27 din Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului, parte la care este și Republica Moldova, statele membre recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mintală, spirituală, morală și socială și, ținând seama de condițiile naționale și în limita mijloacelor lor, adoptă măsuri corespunzătoare pentru a ajuta părinții și alte persoane care au în grijă un copil să valorifice acest drept și oferă, în caz de nevoie, o asistență materială și programe de sprijin, în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea și locuința. Aceste prevederi scot în evidență încă o dată importanța asistenței sociale a copilului și a familiei cu copii, precum și necesitatea abordării acestui domeniu în contextul sistemului general de securitate socială.

În scopul realizării acestui obiectiv se impune necesitatea evidențierii deosebirilor dintre noțiunile „*protecția socială*” și „*securitate socială*”.

Securitatea socială constituie un concept amplu care încorporează atât asigurările sociale, cât și asistența socială.

Protecția socială reprezintă ansamblul de politici și măsuri, instituții, organisme care asigură un anumit nivel de bunăstare și ***securitate socială*** pentru întreaga populație și, în mod special, pentru anumite grupuri sociale și persoane care nu pot să realizeze prin efort propriu condiții normale, minime de viață. ***Obiectivul esențial al protecției sociale*** îl constituie reintegrarea categoriilor defavorizate în viața normală prin stimularea forțelor active, a creșterii capacităților lor de a face față problemelor dificile, a scăderii perioadelor de criză prin mobilizarea eforturilor proprii. *Prin reglementări juridice, protecția socială pune în aplicare programe naționale și regionale în vederea asigurării unor ajutoare, indemnizații, alocații și servicii sociale destinate persoanelor defavorizate.* Pentru a asigura o protecție socială indivizilor în toate situațiile în care ei nu mai dispun de resurse materiale și nu

mai sunt capabili să-și obțină prin eforturi proprii mijloacele necesare unui trai decent, sunt utilizate ***două modalități de sprijin:***

- ***sistemul asigurărilor sociale***, (fondurile se obțin prin contribuții sistematice ale populației active, care se întorc apoi la cei care au contribuit, aflați în nevoie, în funcție de contribuția lor, sub formă de pensii, ajutor de șomaj, ajutor de boală);

- ***sistemul asistentei sociale*** (sistem de ajutorare finanțat de la bugetul de stat și bugetele locale și din contribuțiile voluntare ale persoanelor fizice și juridice).

Vom analiza fiecare dintre elementele componente ale sistemului de protecție socială, evidențiind trăsăturile distinctive ale acestora. Practica mondială demonstrează că sistemul de asigurare socială este unul dintre principalele instituții de protecție socială în condițiile economiei de piață, care garantează realizarea dreptului constituțional al cetățenilor de asigurare materială la bătrânețe, în caz de boală, pierdere totală a capacității de muncă, pierdere a întreținătorului, șomaj. În prezent, ramura respectivă a devenit o realitate și în condițiile în care se realizează reforma sistemului de asigurare socială, ea a căpătat o însemnătate deosebită. Normele juridice ale dreptului asigurării sociale servesc ca un indicator al politicii sociale de stat menită să reacționeze adecvat la toate riscurile sociale, apariția cărora este condiționată în ultimul timp și de situația economică dificilă în care s-au pomenit o parte din membrii societății noastre. ***Normele dreptului asigurării sociale sînt adresate tuturor persoanelor, acestea însoțind fiecare individ din momentul nașterii pînă la sfîrșitul vieții.*** Totodată, apariția raporturilor juridice de asigurare socială este determinată de așa evenimente cum ar fi: nașterea, incapacitatea de muncă, invaliditatea, bătrînețea, decesul, șomajul etc. Anume prezența acestora acordă persoanei dreptul de a beneficia de prestațiile bănești, în natură precum și de serviciile sociale prevăzute de legislația în vigoare. Mai mult decît atît, de unele drepturi din domeniul asigurării sociale pot beneficia doar persoanele care au achitat contribuții de asigurări sociale, iar de altele – toți cei aflați în situație de nevoie.

Asigurarea socială are ca scop susținerea persoanelor ce nu realizează venituri dintr-o activitate proprie din cauza pierderii locului de muncă sau din cauza pierderii temporare sau definitive a capacității de muncă. Sistemul de asigurări sociale are la

bază, de regulă, contribuția financiară a persoanelor asigurate. Astfel, fiecare asigurat (salariat sau o altă persoană prevăzută de lege) varsă o contribuție la o instituție competentă, avînd dreptul în cazul survenirii unui risc social la o despăgubire. Spre deosebire de raporturile de asigurare socială, cele de asistență socială au o arie de cuprindere mult mai extinsă ce derivă din noțiunea de nevoie.

Asistența socială funcționează după un alt principiu decît asigurarea, bazîndu-se doar pe fonduri ale bugetului statului, ale bugetelor locale, ale organizațiilor internaționale sau donații ale voluntarilor. Ea nu presupune, de regulă, nici o contribuție financiară anterioară din partea persoanei asistate.

Sistemul dreptul protecției sociale reprezintă un ansamblu de norme și instituții juridice reunite obiectiv și structurate într-o anumită ordine în conformitate cu specificul relațiilor sociale reglementate în partea generală și partea specială.

Partea generală a dreptului protecției sociale include normele care exprimă scopul, obiectivele și principiile reglementării juridice, drepturile și libertățile persoanelor în domeniul protecției sociale, competența organelor centrale și locale de asigurare și asistență socială, enumeră tipurile riscurilor sociale.

Partea specială este alcătuită din norme, care stabilesc condițiile de acordare a asigurării și asistenței sociale. Aceste norme grupate în dependență de relațiile sociale reglementate formează două instituții juridice: **instituția asigurărilor sociale și instituția asistenței sociale**.

Asigurările sociale, în calitate de instituție a dreptului protecției sociale, reprezintă o totalitate de norme juridice care reglementează raporturile de colectare și distribuire a fondurilor de asigurări sociale pentru plata prestațiilor de asigurări sociale, persoanelor asigurate, afectate de situații de risc social.

Sistemul de asigurări sociale al Republicii Moldova se organizează și funcționează în baza următoarelor principii:

a.) **unității**, potrivit căreia statul organizează și garantează sistemul public bazat pe aceleași norme de drept;

b.) *egalității*, care asigură tuturor participanților la sistemul public – contribuabili și beneficiari – un tratament nediscriminatoriu în ceea ce privește drepturile și obligațiile prevăzute de lege,

c.) *solidarității sociale, inter- și intragenerații*, conform căreia participanții la sistemul public își asumă conștient și reciproc obligații și beneficiază de dreptul pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale;

d.) *obligativității*, potrivit căruia persoanele fizice și juridice au obligația de a participa la sistemul public, iar drepturile de asigurări sociale se exercită corelativ îndeplinirii obligațiilor;

e.) *contributivității*, conform căruia fondurile de asigurări sociale se constituie pe baza contribuțiilor datorate de persoanele fizice și juridice participante la sistemul public, iar drepturile de asigurări sociale se cuvin pe temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite; f.) *repartiției*, potrivit căruia fondurile de asigurări sociale se redistribuie pentru plata obligațiilor ce revin sistemului public;

g.) *autonomiei*, potrivit căruia sistemul public se autoadministrează.

Teoreticienii Casian A. și Bușmachiu E. evidențiază că **sistemul asigurărilor sociale încorporează asigurarea obligatorie** (de stat; nestatală profesională) și **asigurarea benevolă** (nestatală; nestatală profesională).

Asigurarea obligatorie reflectă relațiile juridico-civile, legate de constituirea și realizarea în temeiul legii a resurselor fondului de asigurări.

Asigurarea benevolă se deosebește de cea obligatorie prin faptul că relațiile juridico-civile apar datorită manifestării voinței părților: asigurătorul (compania de asigurări) și asiguratul (persoana fizică sau juridică).

În domeniul protecției sociale ne interesează anume asigurările sociale statale, fiindcă cele nestatale sunt reglementate de normele altor ramuri de drept.

În conformitate cu art.4 din lege în sistemul public național, **sunt asigurate obligatoriu, prin efectul legii:**

1. *persoana care desfășoară activitate pe bază de contract individual de muncă;*
2. *persoana care desfășoară activitate în funcție electivă sau este numită la nivelul autorității executive, legislative sau judecătorești, pe durata mandatului, ale*

cărei drepturi și obligații sunt asimilate, cu cele ale persoanei prevăzute la pct.1);

- 3. persoana care realizează un venit anual echivalent cu cel puțin 4 salarii medii lunare pe economie și este: asociat unic, comanditar, acționar sau manager în societate comercială cu care nu a încheiat contract individual de muncă; manager cu contract de management; membru al unei asociații familiale; autorizată să desfășoare activitate independentă; angajată în o instituție internațională dacă nu este asiguratul acesteia; membru de cooperativă meșteșugărească; desfășoară activitate în o unitate de cult recunoscută și nu are încheiat contract individual de muncă; a atins vârsta de 16 ani și nu întâmpină restricții în asigurarea obligatorie;*
- 4. persoana care realizează un venit anual echivalent cu cel puțin 3 salarii medii lunare pe economie și are proprietate și/sau este arendaș de terenuri agricole și forestiere; desfășoară activitate agricolă în cadrul gospodăriei țărănești sau activitate privată în domeniul forestier; este membru al unei societăți agricole sau al altor forme de asociere din agricultură;*
- 5. persoana care realizează prin cumul un venit anual echivalent cu cel puțin 4 salarii medii lunare pe economie și se regăsește în două sau în mai multe situații din prezentul articol.*

Legiuitorul prin art.6 din lege prevede posibilitatea fiecărei persoane neasigurate să-și exteriorizeze voința și să se asigure benevol prin încheierea unui contract individual de asigurări sociale încheiat cu Casa Națională de Asigurări Socială.

Asigurările sociale cuprind: asigurarea de sănătate, prestațiile de maternitate, ajutorul de deces, indemnizația de șomaj, dreptul la pensie, asigurările pentru accidente de muncă și boli profesionale.

Se apreciază că, **în cadrul asigurărilor sociale, intră cu titlu de prestații noncontributive și drepturile acordate: invalizilor, văduvelor și orfanilor de război, veteranilor de război....**

Asistența socială, în calitate de instituție a dreptului protecției sociale, grupează ansamblul normelor juridice care reglează relațiile sociale născute între o persoană sau familie afectată de consecințele economice negative ale pierderii potențialului fizic, statutului ocupațional sau social (boală, accident, dizabilitate, îmbătrânire, deces, maternitate, șomaj, inadaptare socială etc.) și organele competente, cu privire la **acordarea prestațiilor și/sau serviciilor sociale**.

Serviciile sociale, alături de prestațiile sociale, precum și de alte sisteme de securitate socială, intervin pentru soluționarea unor probleme potențial generatoare de excluziune socială.

Serviciile sociale sunt asigurate de către autoritățile administrației publice locale, precum și de persoane fizice sau persoane juridice publice ori private.

Furnizarea serviciilor sociale se bazează **pe principii**, cum sunt: *solidaritatea socială, centrarea pe familie și comunitate, abordarea globală, organizarea comunitară, parteneriatul, complementaritatea și lucrul în echipă*.

Tipuri de servicii sunt:

- *servicii cu caracter primar* care au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate sau vulnerabilitate care pot duce la marginalizarea sau excluziunea socială ;

- *servicii specializate* care au drept scop menținerea, refacerea sau dezvoltarea capacităților individuale pentru depășirea unei situații de nevoie socială.

Finanțarea serviciilor sociale se realizează, în principal, **din bugetele locale, bugetul de stat, contribuțiile beneficiarilor, sponsorizări și donații**.

Serviciile de asistență socială, se dezvoltă și se prestează în baza unor programe în domeniu, acțiuni orientate spre gândurile – țintă, norme tehnice de intervenție în funcție de nevoile identificate ale beneficiarilor.

Domeniul serviciilor a cunoscut în Republica Moldova o evoluție clară în ultimii 10-15 ani, îmbogățindu-se cu noi tipuri și forme, preluate în mare parte din experiența statelor avansate. **Actualmente statul prestează următoarele servicii sociale:**

- ✓ Servicii rezidențiale tradiționale (orfelinate, școli-internat pentru copii cu dizabilități, aziluri);
- ✓ Servicii de îngrijire la domiciliu;
- ✓ Cantinele sociale.
- ✓ Asistență personală.

Beneficiarii serviciilor sociale nu sunt neapărat săraci, vulnerabilitatea nepresupunând întotdeauna sărăcie. Persoanele cu handicap, dependenții de drog, alcool, cei bolnavi sau infectați cu HIV/SIDA, provin deseori din familiile cu un nivel de trai decent, dar au nevoie de servicii sociale oferite de asistenți sociali profesioniști. Limitarea domeniului Asistenței Sociale doar la oferirea de ajutoare în bani, conduce adesea la desconsiderarea profesiei de asistent social, la reducerea competențelor acestora, la rolul de birocați, care verifică dosare și fac anchete sociale.

Orice politică de suport trebuie să pornească și să ia în calcul factorii de risc care afectează viața normală a familiei și copilului. Exista multe abordări ale sintagmelor „*situație de risc*”, „*copil în risc*”, de la cele care iau în considerație variabilele interne ale copilului, caracteristici ale dezvoltării personalității copilului până la cele ce țin de adaptarea eficientă a individului la mediul înconjurător. Conform articolului 1 al Legii Asistenței Sociale, nr.547-XV din 25.12.2003, *riscul social* rezidă în pericolul pentru persoana sau familie de a fi afectată de consecințele economice negative ale pierderii potențialului fizic, statutului ocupațional sau social (*boală, accident, dizabilitate, îmbătrânire, deces, maternitate, șomaj, inadaptare socială etc.*). În articolul nominalizat se elucidează și sensul sintagmei *persoană și familie defavorizată*, prin care se are în vedere persoana și familia socialmente vulnerabile, aliate în situații care împiedică activitatea normală a acestora din punct de vedere economic, educativ, social etc.

Practicienii susțin că *situația de risc sau de dificultate* se refera la acea stare de fapt care limitează temporar sau definitiv capacitatea familiei de a-și îndeplini funcțiile și responsabilitățile ce-i revin față de copil. Copil în risc este copilul aflat într-o situație care îi afectează relația cu familia și/sau comunitatea în care trăiește, care îi

pune în pericol sănătatea, fizică și psihică, securitatea, dezvoltarea morală, educația și integrarea socioprofesională.

Situațiile de risc sunt complexe, diferite și sunt variabile în funcție de vârstă, sex, cultură, familia de proveniență, mediul de trai etc.

Conform rezultatelor investigațiilor științifice, cei mai importanți factori de risc care afectează viața familiei la moment sunt:

- **Deteriorarea severă a standardului de viață al mării majorității a familiilor și, în mod special, a familiilor cu copii.** Un risc sporit revine familiilor cu 3 și mai mulți copii, familiilor monoparentale și familiilor despărțite prin divorț legal sau migrațiune.
- **Dificultăți în constituirea și menținerea familiei.** Construirea familiilor este stopată de dificultățile economice ale tranziției și de dezvoltarea situațiilor de extremă - căsătorii foarte timpurii sau căsătorii foarte târzii.
- **Deteriorarea rapidă a valorilor familiei.** Tradițional, familia a avut un loc central în sistemul de valori. Ea a constituit o sursă importantă de rezistență a colectivității în momentele cele mai dificile. Astăzi sesizăm scăderea coeziunii, reducerea responsabilității asumate față de familie.
- **Lipsa de responsabilitate față de nașterea, creșterea și respectarea drepturilor copilului.** Preponderent în segmentele populației atinse de o sărăcie severă se manifestă procesele de dezagregare socială: creșterea numărului de nașteri în afara căsătoriei, creșterea numărului de copii abandonați, cazurile de copii neglijați, abandonați, abuzați, exploatați economic, copii în conflict cu legea, copii ai străzii, copii cu dizabilități și risc sporit de abandon, încălcarea frecventă a drepturilor copiilor etc.
- **Scăderea coeziunii și riscul legat de menținerea familiei.** Dispariția bruscă a resurselor financiare a impulsionat procesul de migrație a populației pentru a dobândi venituri. Membrii familiei se despart pentru perioade foarte lungi.
- **Probleme legate de sănătatea reproducerii.** Explozia bolilor sexual transmișibile, și nașterilor nedorite, avorturilor este o consecință a deteriorării sănătății reproducerii.

- **Degradarea stării de sănătate a mamei și a copilului.** Degradarea condițiilor economice și a serviciilor de asistență medicală a condiționat incidența unei game largi de boli de femei, creșterea morbidității la copii, inclusiv riscul de handicap. Subnutriția mamei și a copilului a devenit un fenomen îngrijorător.
- **Patologii grave ale vieții de familie.** Criza social-economică a condiționat creșterea tensiunilor și conflictualității în multe familii. Numărul de familii în care se consumă alcool și se înregistrează drog dependența este îngrijorător.
- **Creșterea rapidă a mortalității masculine produce dezagregarea tragică a multor familii.** Multe familii cu copii rămân fără sprijinul tatălui. Scad, în consecință, resursele economice și sociale.
- **Creșterea divorțialității,** mai ales în situația familiilor cu copii, plasează, adesea, mama singură în situații disperate. De regulă, datele sugerează că copiii din familiile incomplete sunt cei mai vulnerabili la riscul abandonului, neglijării, abuzului fizic, sexual, financiar, comportamente deviate și delincvente.

Din acest motiv, apare necesitatea dezvoltării unor programe sectoriale diferențiale care să sprijine familia și copilul în situații de risc. Rolul primordial revine, în acest context, **asistentului social**, care prestează servicii sociale preponderent familiei marcate de următoarele *dificultăți/probleme*:

- venituri joase;
- stare precară a sănătății unui membru al familiei;
- incapacitate de depășire a greutăților uzuale;
- frica de a pierde locul de muncă;
- condiții proaste de trai;
- incapacitatea de a asigura copiilor studii bune;
- dependențe/pseudonecesități (alcoolism, narcomanie etc.);
- relații conflictuale în familie;
- competențe parentale reduse.

Asistentul social realizează în procesul prestării serviciilor de asistență socială pentru familie și copil următoarele *funcții și responsabilități*:

1. Funcția de evaluare

- identificarea nevoilor fiecărui membru al familiei;
- clarificarea potențialului intern al familiei pentru soluționarea problemei;
- stabilirea rețelei sociale a familiei (rețeaua socială formală și informală);
- constatarea particularităților specifice ale familiei.

2. Funcția de protecție

- asigurarea suportului legal al familiei;
- asigurarea garanțiilor sociale;
- crearea condițiilor pentru realizarea drepturilor și a responsabilităților parentale.

3. Funcția organizațional-comunicativă

- organizarea procesului de comunicare;
- inițierea activităților realizate în comun (asistent social-familie, asistent social-membru de familie);
- inițierea activităților de recreere și de creație realizate în comun.

4. Funcția socio-psiho-pedagogică

- informarea psihopedagogică a membrilor familiei;
- acordarea suportului emoțional în situații de criză;
- activități de prevenire a riscurilor și/sau dificultăților.

5. Funcția de pronosticare

- modelarea situațiilor de depășire a impasului și a dificultăților specifice familiei și copilului;
- implicarea echipei multidisciplinare în informare și prevenirea dificultăților posibile.

6. Funcția de coordonare

- stabilirea și menținerea parteneriatelor locale;
- mobilizarea comunității pentru soluționarea problemelor familiei și copilului în dificultate.

CORELAȚIA DREPTULUI PROTECȚIEI SOCIALE CU ALTE RAMURI DE DREPT

Ramurile de drept fiind integrate într-un sistem se interferează și se condiționează reciproc și permanent. Într-o asemenea situație se află și dreptul protecției sociale. El nu este izolat, ci se corelează cu alte ramuri, în special cu *dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul muncii, dreptul financiar și dreptul familiei.*

Dreptul constituțional și dreptul protecției sociale. *Drept constituțional* este ramura de drept care conține norme fundamentale pentru existența și dănuirea statului de drept, din care se inspiră celelalte ramuri de drept, deci și dreptul protecției sociale.

Deși, la prima vedere, legătura dreptului constituțional cu dreptul protecției sociale nu apare cu evidență, totuși trebuie reținut că, în realitate, această legătură se manifestă pe mai multe planuri, dintre care menționăm:

1. Constituția conține norme care consacră principiile generale ale dreptului protecției sociale (cum ar fi asigurarea bazelor legale de funcționare a statului; principiul universalității; principiul libertății; principiul egalității; principiul responsabilității; principiul echității și justiției);
2. Prin prevederile art.47 din Constituție sunt consacrate dreptul persoanei la asistență și protecție socială și obligația statului de a întreprinde măsuri optime care i-ar garanta fiecărui om „un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea, precum și serviciile sociale necesare;”
3. În alin.2 din art.47 legiuitorul enumeră riscurile sociale (șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe, pierderea mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor), care constituie circumstanțele ce generează apariția raporturilor de protecție socială.

4. În art.49-51 sunt enumerate cercul subiectelor (familia, mamele, copiii, copiii orfani, persoanele cu handicap, etc.) care constituie beneficiarii prestațiilor și/sau serviciilor sociale.

Privite, comparativ, dreptul constituțional și dreptul protecției sociale conțin atât asemănări, cât și deosebiri, dacă luăm în considerare criteriile de delimitare. Într-o exprimare sintetică asemenea *asemănări și deosebiri* sunt: dacă în dreptul protecției sociale majoritatea raporturilor au caracter patrimonial, în dreptul constituțional sunt dominante raporturile nepatrimoniale; pe când subiectele raportului de drept constituțional se află pe poziții de subordonare, ca regulă, în dreptul protecției sociale subiectele nu se află nici pe poziție de egalitate, nici pe poziție de subordonare; normele dreptului constituțional ca și normele dreptului protecției sociale cer subiectelor sale o calitate specială — unul dintre subiecte obligator trebuie să fie un organ de stat; majoritatea normelor dreptului constituțional și dreptul protecției sociale au caracter imperativ; dreptul constituțional și dreptul protecției sociale au sancțiuni specifice.

Dreptul administrativ și dreptul protecției sociale. *Dreptul administrativ* este ramura de drept care reglementează raporturile sociale născute în cadrul administrației publice sau, într-o altă formulare, ramura de drept ce conține normele care reglementează condițiile realizării puterii executive în stat.

Normele dreptului administrativ determină structura și atribuțiile organelor de asistență și asigurare socială de nivel central și local, creând infrastructura organizațională în cadrul căreia se realizează protecția socială.

De asemenea, soluționarea litigiilor apărute în domeniul protecției sociale cade sub incidența art.5 lit.f; art.14, 15 din *Legea contenciosului administrativ*, care permite persoanei care se consideră vătămată într-un drept solicitarea, printr-o cerere prealabilă, organul ierarhic superior revocarea actului administrativ emis de către organul subordonat.

Prin prevederile cap.VI art.43-49 din *Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat*, sunt stabilite condițiile de pensionare a funcționarilor publici și funcționarilor de demnitate publică.

Apropierea dreptului protecției sociale față de dreptul administrativ se manifestă, în practică, în cazurile în care, potrivit legii, stabilirea unui tip de asistență sau asigurare socială este precedată de emiterea unui act administrativ individual — de regulă *hotărâre* sau *decizie*.

În delimitarea dreptului protecției sociale față de dreptul administrativ e nevoie să se țină seama de următoarele aspecte semnificative: dacă în dreptul protecției sociale predomină raporturile materiale care au caracter patrimonial, în dreptul administrativ sunt majoritare raporturile nepatrimoniale; pe când în dreptul protecției sociale părțile nu sunt pe nici pe poziții de egalitate juridică, nici pe poziții de subordonare juridică, în raporturile de drept administrativ subiectele se află în poziție de subordonare, ca regulă; în raporturile de drept administrativ și de dreptul protecției sociale e necesar ca măcar un subiect să fie un organ al administrației publice; atât în dreptul protecției sociale, cât și dreptului administrativ prevalează normele imperative.

Dreptul financiar – dreptul protecției sociale. *Dreptul financiar* este ramura de drept care reglementează raporturile sociale născute în procesul constituirii și utilizării sumelor cuprinse în bugetul de stat. Principalul obiect de reglementare al dreptului financiar îl constituie raporturile stabilite în legătură cu ceea ce numește „finanțe publice.”

Comune ambelor ramuri de drept sunt normele dreptului financiar care reglementează raporturile cu privire la formarea și distribuirea fondurilor cu menire socială; cotele anuale de asigurări sociale și stabilirea anuală prin legea bugetului de asigurări sociale a sumei cotelor de asigurări sociale, etc. Prin *Legea privind sistemul public de asigurări sociale de stat*, este reglementată crearea și distribuirea bugetului asigurărilor sociale de stat, sunt stabilite persoanele care pot fi asigurate obligatoriu sau benevol în sistemul public de asigurări sociale de stat, sunt stabiliți contribuabilii acestui sistem, etc.

Anual prin legea bugetului asigurărilor sociale sunt stabilite cotele contribuțiilor de asigurări sociale obligatorii, fiind stabilit procentul care trebuie achitat de angajat și angajator, sunt indicate tipurile indemnizațiilor, alocațiilor, compensațiilor și altor

drepturi acordate unor categorii de populație, a căror finanțare se efectuează din bugetul asigurărilor sociale sau de la bugetul de stat prin intermediul Casei Naționale de Asigurări Sociale; sunt desemnate cotele indemnizațiilor unice pentru nașterea copilului și deces pentru anul în curs, etc.

Metaforic vorbind, putem menționa că dreptul financiar reglementează sistemul financiar al protecției sociale la „*input*”, iar dreptul protecției sociale la „*output*” stabilind condițiile și normele de asigurare sau asistarea.

Analizând corelația acestor două ramuri de drept putem evidenția următoarele asemănări și deosebiri: raporturile ambelor ramuri au caracter patrimonial; în dreptul protecției sociale părțile nu sunt pe nici pe poziții de egalitate juridică, nici pe poziții de subordonare juridică, părțile, în raporturile de drept financiar, sunt în poziție de subordonare; în raportul de drept financiar, întotdeauna o parte este un organ al statului cu atribuții fiscale; atât în dreptul protecției sociale, cât și dreptului financiar prevalează normele imperative; dreptul financiar dispune de sancțiuni proprii; distingându-se majorarea pentru întârziere în plata a impozitelor; în afară de principii comune, atât în dreptul financiar, cât și în dreptul protecției sociale, există principii proprii, specifice.

Tangența **dreptul muncii și dreptul protecției sociale** rezultă nu numai din aceea că până nu demult normele dreptului protecției sociale constituiau o instituție a dreptului muncii, dar și din faptul că în prezent calitatea de subiect al raporturilor de muncă, constituie o condiție a apariției celor de protecție socială. Corelația acestor două ramuri de drept se manifestă prin următoarele:

1. În domeniul asigurărilor sociale existența unor raporturi de muncă condiționate de existența unui contract individual de muncă constituie o condiție al dobândirii statutului de contribuabili, atât angajatului, cât și angajatorului, oferindu-i primului calitatea de asigurat al sistemului public de asigurări sociale și dreptul de a beneficia de toate prestațiile de asigurări sociale.
2. Calitatea de subiect al raporturilor de muncă constituie temei pentru acordarea prestațiilor sociale pentru persoanele care beneficiază de concediile sociale prevăzute în capitolul IV art.123-127 din Codul Muncii – concediul medical

plătit, concediul de maternitate, concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului, concediul suplimentar neplătit pentru îngrijirea copilului în vârstă de la 3 la 6 ani, concediile pentru salariații care au adoptat copii nou-născuți sau i-au luat sub tutelă.

3. Conform art.196 din Codul Muncii beneficiază de toate garanțiile sociale prevăzute de legislație salariații (familia sa) în caz de vătămare a sănătății sau deces cauzat de un accident de muncă sau boală profesională.
4. Comune pentru dreptul protecției sociale și dreptul muncii sunt problemele privind vechimea în muncă, însă în fiecare ramură de drept acestei instituții i se atribuie o importanță juridică proprie. Pentru dreptul muncii vechimea în muncă permite de a stabili sporuri pentru vechime; concedii de odihnă anuale suplimentare plătite și garantează dreptul preferențial în păstrarea locului de muncă în cazul reducerii statelor de personal. În dreptul protecției sociale vechimea în muncă se ia în calcul la stabilirea pensiilor. De exemplu, vechimea în muncă specială constituie temei pentru stabilirea pensiei pentru vechime în muncă; pensiei pentru limită de vârstă stabilită în condiții avantajoase (Art. 41 alin. 3, 42 alin. 2), pensiilor pentru unele categorii de cetățeni (art.43-49).
5. Convențiile colective (în calitate de izvoare specifice dreptului muncii) pot cuprinde clauze prin care se acordă salariaților drepturi suplimentare de asistență socială; iar izvoarele internaționale ale dreptului muncii și dreptului protecției sociale deseori sunt comune. De exemplu, Convenția OIM nr.117/1962 cu privire la obiectivele și normele de bază ale politicii sociale.

Dreptul civil – dreptul protecției sociale. *Dreptul civil* constituie dreptul comun pentru dreptul muncii și dreptul protecției sociale. Având în vedere că unii beneficiari ai protecției sociale sunt încadrați în câmpul muncii, ei rămân subiecți ai raporturilor juridice de muncă; iar normele dreptului civil sunt aplicabile în materia condițiilor de validitate și de nulitate a contractului de muncă încheiat de pensionari, invalizi și contractului de asigurare socială; în materia răspunderii civile a persoanelor încadrate în muncă, când fapta cauzatoare de prejudiciu nu este infracțiune.

Dreptul procesual civil – dreptul protecției sociale. *Dreptul procesual civil* este definit ca sistemul de norme care reglementează modul de judecată și de rezolvare a pricinilor privitoare la drepturi și interesele lezate, precum și modul de executare a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri executorii.

Într-o formulare concisă, corelația dintre dreptul protecției sociale și dreptul procesual civil a fost exprimată, în literatura de specialitate, astfel: „Dreptul procesual reprezintă tocmai cealaltă față a dreptului material, aspectul său sancționator care, evident intervine numai în caz de nevoie. Dreptul material ar fi ineficace dacă, pe calea procesului civil, nu s-ar asigura realizarea lui și, tot astfel, procesul civil ar fi de neconceput fără existența unui drept material pe care să-1 apere și să-1 valorifice.”

Se aplică normele dreptului procesual civil în situațiile când „persoana care se consideră vătămată într-un drept al său nu este mulțumită de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit nici un răspuns în termenul prevăzut de lege” de la organul de asigurare/asistență socială ierarhic superior. În acest caz el este în drept „să sesizeze, timp de 30 zile, instanța de judecată,” dând naștere *raporturilor procesuale apărute între cetățeni (familii) și instanța de judecată*, reglementate prin art.277- 278 din *Codul de procedură civilă*.

Dreptul familiei – dreptul protecției sociale. *Dreptul familiei* este ramura care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție și raporturile asimilate de lege sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, în scopul ocrotirii și întăririi familiei.

NOȚIUNEA ȘI PARTICULARITĂȚILE RAPORTURILOR JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Prin *raporturi juridice de protecție socială* desemnăm relațiile născute odată cu survenirea riscurilor sociale în domeniul asigurării sau asistenței sociale, între stat, reprezentat de organele sale competente și persoanele în etate, incapabile de muncă sau alte categorii de persoane care necesită protecție socială.

Din cele expuse rezultă că din punct de vedere structural raporturile juridice de protecție socială conexează trei elemente: **subiecții, obiectul și conținutul.**

1.) **Subiecții** raporturilor de protecție socială sunt participanții la aceste raporturi, deținători ai capacității juridice la un anumit tip de asigurare sau asistență socială. Raporturile de protecție socială sunt raporturi bilaterale, în care pe de o parte, unul dintre subiecte totdeauna este *statul* în persoana unor organe competente, iar pe de altă parte este persoana fizică, precum și familia sa.

2.) **Obiectul** raporturilor de protecție socială constă în conduita pe care o pot avea ori trebuie să o aibă părțile cu privire la stabilirea, acordarea unui tip de asigurare sau asistență socială, precum și soluționarea litigiilor apărute.

3.) **Conținutul** raporturilor de protecție socială este format din totalitatea drepturilor și obligațiilor părților. Specific conținutului este faptul că subiectele în cadrul raporturilor de protecție socială nu se află nici pe poziție de subordonare juridică, nici pe poziție de egalitate juridică. Statul, reprezentat prin organele sale speciale apare ca subiect purtător de obligații juridice, care nu poate refuza, neîntemeiat, acordarea asigurării sau asistenței sociale, iar titularul de drepturi este cetățeanul sau familia, care pot liber cere sau refuza asistarea sau asigurarea socială. Astfel, persoana fizică este împuternicită legal să dispună de drepturi garantate, iar organul de stat este partea obligată. În cazul în care persoana fizică are dreptul la câteva tipuri de asigurare materială, ei i se acordă posibilitatea de a alege unul dintre ele, pe când organul de stat nu beneficiază de un astfel de drept.

Pentru nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor de protecție socială este necesară îmbinarea următorilor factori:

- a) existența unui temei obiectiv (nașterea copilului, invaliditatea, etc.);
- b) manifestarea de voință a persoanei fizice (cererea personală sau cererea depusă de ocrotitorii legali);
- c) actul organului competent de acordare/refuz a unui tip de protecție socială.

Orice raport juridic are întotdeauna cel puțin doi subiecți: unul activ și altul pasiv. Subiectul activ este acela, care are facultatea de a pretinde ceva. Subiectul pasiv poartă obligația corespunzătoare pretenției. Cel mai des însă, fiecare dintre subiecții este în același timp și activ și pasiv.

Din punct de vedere terminologic, în literatura juridică se folosesc ca sinonime sintagmele „subiect al raportului juridic” și cea de „subiect de drept”, fără ca autorii să aibă în vedere deosebiri calitative între cele două noțiuni.

Totuși nu putem să nu observăm, că cele două noțiuni nu se identifică, nu se suprapun întotdeauna. **Orice participant** la un raport juridic este obligatoriu **subiect de drept**. În schimb, nu este obligatoriu ca orice „subiect de drept” să fie în același timp și „subiect al raportului juridic”. Este cazul unui celibatar care fără să fie oprit de vre-un impediment la căsătorie, nu o încheie nici odată. Celibatarul este „subiect de drept”, dar nu este „subiect al raporturilor juridice” ce decurg din căsătorie.

Cine poate fi subiect al raportului juridic? Este stabilit cu caracter de axiomă că **numai oamenii**. Ei participă la raporturile juridice în calitate de *persoane fizice, persoane juridice și organe de stat*. Subiecți ai raportului juridic pot fi anumiți *indivizi (subiecți individuali) și organizații (subiecți colectivi)*, care în conformitate cu normele juridice sunt purtători ai drepturilor și ai obligațiilor juridice subiective.

După cum am menționa anterior apariția **raporturilor juridice** în dreptul protecției sociale **sunt generate de** un șir de evenimente, denumite **riscuri sociale: nașterea, decesul, boala, șomajul, bătrânețea, invaliditatea, pierderea întreținătorului, incapacitatea de muncă etc.** Anume prezenta acestora acordă persoanei dreptul de a beneficia de prestații bănești, în natură și servicii sociale, prevăzute de legislație. Aici putem menționa, că de unele drepturi din domeniul protecției sociale pot beneficia doar persoanele care au achitat contribuții de asigurări

sociale, iar de alte drepturi – beneficiază toți acei, aflați în dificultate. Reieșind din acest principiu, în cadrul dreptului protecției sociale i-au naștere relații de asigurări sociale și relații de asistență socială, care tot fac parte din cadrul *raporturile juridice de protecție socială*.

Raporturile de protecție socială sunt ***raporturi bilaterale***, în care unul dintre subiecte totdeauna este *statul*, în persoana organelor competente: *Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS); Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM), casele teritoriale de asigurări sociale; direcțiile de asistență socială, agențiile teritoriale de asigurări în medicină; instituțiile medicale; organele administrației publice locale etc.*

Referindu-ne la sindicate, atenționăm că, în prezent, acestea îndeplinesc „numai funcțiile de control public și supravegherea achitării la timp a compensațiilor sociale, acordarea foilor de odihnă, efectuarea măsurilor de asanare la întreprinderi, organizații, instituții ș.a. Sindicatele pot apărea în calitate de subiect doar în unele raporturi de împărțire a fondurilor sindicale de asigurare a membrilor lor în cazurile extraordinare când aceștia au ajuns în situație dificilă. Relațiile publice de distribuire a mijloacelor din fondurile sociale nestatale (din ele fac parte și cele ale sindicatelor, cooperativelor) nu intră în obiectul dreptului protecției sociale.

Raporturilor juridice procedurale de constatare le este specific faptul, că pentru stabilirea faptelor juridice ce dau naștere unui tip de asigurare/asistență socială este necesară participarea mai multor subiecte (de exemplu, pentru stabilirea pensiei de invaliditate, casa teritorială de asigurări sociale cere prezentarea certificatului, ce confirmă invaliditatea emis de către Consiliul de Expertiză Medicală a Vitalității etc.), iar în raporturile procesuale apar în calitate de subiecte organele ierarhic superioare (CNAS) sau instanța de judecată.

Odată cu reformarea sistemului de asistență socială se conturează o nouă categorie de subiecte ale raporturilor de protecție socială – prestatorii privați, afirmație care o putem deduce din proiectul *Legii cu privire la serviciile sociale*, care, în art.8 alin.3, prevede în calitate de prestatori privați de servicii sociale enumeră „*asociații și fundații, instituții private cu caracter necomercial și alte forme*

organizate ale societății civile; organizații comerciale și persoane fizice” care se pot organiza și presta servicii sociale numai dacă sunt acreditate legal.

Această categorie de subiecte a raporturilor de protecție socială poate fi calificată drept *subiecte auxiliare*, care au menirea de a consolida un parteneriat social efectiv între organele de stat competente în domeniul protecției sociale – *subiecte primare* în creșterea bunăstării populației Republicii Moldova prin eficientizarea politicilor de protecție socială și sporirea accesului la servicii de calitate; facilitarea participării societății civile în procesul de elaborare și implementare a politicilor de protecție socială, identificarea problemelor și soluțiilor, monitorizarea și evaluarea rezultatelor.

Persoana fizică – un alt subiect al relațiilor de protecție socială poate fi: cetățean al Republicii Moldova; cetățean străin, apatrid refugiat precum și familia sa (de exemplu, în cazul pensiei de urmaș) Cercul acestor subiecte este în permanentă transformare și nu este stabil, deoarece sistemul protecției sociale e cel mai dinamic din sistemele sociale. Cu toate acestea, putem evidenția și ***subiecți „clasici”***: ***bătrânii, incapabilii de muncă, mamele, familiile cu copii, șomerii, cetățenii cu venit mai jos de venitul mediu, copiii-invalizi.***

Oricare ar fi entitatea avută în vedere: individ, colectiv, stat, organizație internațională, condiția devenirii sale ca subiect de drept în general și ca subiect al raportului juridic în special este ***capacitatea juridică***.

Când vorbim despre **subiecții raportului juridic de asigurări sociale** vom menționa, că cetățeanul, ca **persoană fizică trebuie să aibă capacitate juridică – aptitudinea unei persoane sau colectivități de a fi titulară de drepturi și obligații și a le exercita**. Capacitate juridică include capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu.

Capacitatea de folosință ca aptitudine generală și abstractă de a fi titular de drepturi și obligații, îl însoțește pe om, considerat persoană fizică pe întreg parcursul vieții.

Capacitatea de folosință a cetățenilor de a fi subiecți ai raporturilor juridice de pensionare: pentru invaliditate apare o dată cu angajarea în câmpul muncii, iar pentru limită de vârstă – o dată cu atingerea vârstei de pensionare.

Capacitatea de exercițiu – este definită ca fiind aptitudinea persoanei de a-și exercita ea însăși, fără reprezentantul legal, drepturile și de a-și asuma obligații. Dacă analizăm viața persoanei fizice din punct de vedere a capacității de exercițiu, ea se împarte în trei perioade distincte: *perioada în care persoana fizică este lipsită totalmente de capacitate de exercițiu – până la vârsta de 14 ani* (art. 22 din Codul Civil al Republicii Moldova); *perioada capacității de exercițiu restrânsă – de la 14 la 18 ani* (art. 20-21 din Codul Civil al Republicii Moldova) și *a capacității depline – de la 18 până la moarte* (art. 20 din Codul Civil al Republicii Moldova). La subiecții primelor două tipuri de raporturi juridice de asigurare socială (pentru limită de vârstă și invaliditate) capacitatea de exercițiu apare din momentul apariției capacității de exercițiu de muncă sau capacității de exercițiu civile .

Problema cu privire la capacitatea de exercițiu a membrilor familiei de a exercita dreptul asupra pensiei în urma pierderii întreținătorului se soluționează la fel ca și în dreptul civil. Dacă în familie lipsesc persoane cu capacitate de exercițiu, atunci în numele lor la raporturile juridice participă reprezentanții lor legali (tutorii).

Ca și persoanele fizice, *persoanele juridice* se bucură de capacitate de folosință și capacitate de exercițiu. Spre deosebire de capacitatea de exercițiu a persoanei fizice, care se dobândește mai târziu decât capacitatea de folosință și în mod treptat, în cazul persoanei juridice ea se dobândește odată cu capacitatea de folosință. Mai exact, ea se dobândește o dată cu desemnarea organelor de conducere, prin care se exercită această capacitate (art. 61 din Codul Civil al Republicii Moldova).

CLASIFICAREA ȘI CARACTERIZAREA RAPORTURILOR JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Criteriul principal în baza căruia raporturile juridice de protecție socială sunt clasificate este *caracterul și scopul raporturilor*, conform căruia deosebim raporturi: **materiale, procesuale, procedurale**.

Materiale sunt raporturile de protecție socială apărute ca rezultat al stabilirii unui tip de asigurare sau asistență socială, constituind „nucleul” obiectului de reglementare, deoarece în baza acestor raporturi cetățenii (familiile) au posibilitatea de a-și realiza dreptul constituțional la protecție socială.

Raporturile materiale au caracter patrimonial, fiindcă i-au naștere odată acordarea prestațiilor de asigurare/ asistență socială (pensii, indemnizații, alocații, deservire socială, etc.), beneficii care sunt oferite cetățenilor nu în calitate de echivalent, precum în cazul raporturile juridice civile, dar în scopul garantării „alimentației sociale și asigurării parțiale a venitului pierdut.”

Raporturile materiale, la rândul lor, sunt clasificate în baza următoarelor criterii: *după tipurile protecției sociale; după finanțarea protecției sociale; după formele protecției sociale; după termen*.

Criteriul clasic de clasificare a raporturilor materiale este bazat pe tipurile protecției sociale, conform căruia acestea se divizează în: *raporturi materiale în formă bănească și raporturi materiale de acordare a deservirii sociale*.

Raporturile materiale în formă bănească (directe) după felul prestației se clasifică în raporturi: *de achitare a pensiilor* (pentru limită de vârstă; de invaliditate; de urmaș; pentru unele categorii de cetățeni; pentru vechime în muncă [*de achitare a indemnizațiilor* (indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă; prestație pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină); prestație pentru recuperarea capacității de muncă; indemnizație de maternitate; indemnizație unică la nașterea copilului; indemnizație pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani; indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav etc.), *de plată a alocațiilor sociale* (pentru invalizi; pentru

persoane vârstnice; pentru copii, în cazul pierderii întreținătorului; pentru îngrijire; ajutorul de deces), *de acordare a compensațiilor* (nominative; pentru participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl și familiilor lor; plăți periodice capitalizate etc.) *de acordare a ajutorului social, de acordare a ajutorului material.*

Raporturile materiale în natură (indirecte) presupun raporturile de prestare a serviciilor sociale. În conformitate cu *Programul Național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pe anii 2008-2012 și Proiectul Legii cu privire la serviciile sociale*, raporturile de acordare a serviciilor sociale pot fi grupate în: *primare (comunitare); specializate; cu specializare înaltă.*

După finanțarea protecției sociale avem: raporturi juridice de protecție socială finanțate din bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul de stat și fonduri statale extrabugetare; raporturi juridice de protecție socială finanțate din fonduri nestatale de pensii, fonduri de caritate, mijloacele individuale ale persoanelor fizice și juridice.

După formele protecției sociale distingem următoarea clasificare: raporturi de asistență socială, inclusiv de acordare a ajutorului social; raporturi de asigurare socială.

După termen raporturile de protecție socială se împart în trei grupe:

1. *Unice*, sunt raporturile care se sting dintr-o dată (de exemplu, raporturile de achitare a indemnizației unice la naștere, a ajutorului de deces etc.)
2. *Cu termen determinat*, (de exemplu, raporturile de plată a indemnizației lunare pentru creșterea copilului de la data nașterii și până la vârsta lui de 3 ani etc.)
3. *Cu termen nedeterminat*, sunt raporturile despre care în momentul apariției nu se știe când vor fi stinse (de exemplu, raporturile de plată a pensiei pentru limită de vârstă etc.)

În literatura de specialitate observăm că pe lângă raporturile materiale, care le considerăm principale sunt desemnate și un șir de raporturi cu caracter secundar (auxiliar), apariția cărora este condiționată de existența raporturilor materiale, care sunt denumite în teoria dreptului protecției sociale „raporturi procedurale” și „raporturi procesuale.”

Raporturile procedurale reprezintă „raporturile de constatare a faptelor juridice, care permit de a stabili un tip de asigurare sau asistență socială,” „sunt relațiile născute în urma manifestării voinței persoanei sau reprezentantului, care anunță organul de asigurare socială despre dorința de a-i fi acordat un tip de asigurare socială – pensie, indemnizație etc.”

Raporturile materiale i-au naștere ulterior sau concomitent cu apariția raporturilor juridice procedurale, prin care sunt constatate faptele juridice (de ex. durata stagiului de cotizare, grupa și cauzele invalidității etc.) și este emisă hotărârea privind acordarea dreptului la o anumită prestație socială.

Temei pentru nașterea raporturilor procedurale servește cererea cetățeanului, persoanelor sau organizațiilor ce participă în numele lui în calitate de reprezentanți legali. Organul la care se adresează cu cererea cetățeanul sau reprezentantul lui este obligat să stabilească fapta corespunzătoare. Dar cetățeanul/ reprezentantul legal în raportul juridic este obligat să prezinte dovezile ce denotă apariția dreptului subiectiv la o anumită formă de asigurare socială.

De exemplu, în conformitate cu art.31 alin. 1 și 2 „pensia se acordă la cererea persoanei îndreptățite, a tutorelui (curatorului) acesteia” în baza cererii de pensionare și actelor necesare depuse la „organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului.”

Raporturile procedurale se sting odată cu emiterea de către organul competent a deciziei. Legiuitorul stabilește expres termenul în care organele corespunzătoare sunt obligate să emită hotărârea. Astfel, conform art.31 alin.3 și 4 „acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 15 zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare, iar decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare și motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii.”

Din cele expuse observăm că exteriorizarea expresă a *voinței persoanei sau reprezentantului*, care anunță organul competent despre dorința de a-i fi acordată un tip oarecare de asigurare| asistență socială, reprezintă o condiție esențială.

În doctrină de specialitate, raporturile procedurale sunt clasificate în dependență de următoarele criterii: *după rolul lor; după subiecte; după termen.*

După rolul lor, raporturile juridice procedurale se împart în:

1. a) *de constatare* – determinarea componenței juridice ce dă naștere raportului, examinarea cererii, circumstanțelor și actelor prezentate de potențialul beneficiar al asigurării sociale;
2. b) *de stabilire* – emiterea hotărârii de stabilire a unei forme de asigurare socială sau refuzul stabilirii asigurării sociale.

După subiecte raporturile juridice procedurale sunt stabilite între *cetățeni (familii) și:*

1. a) *organele de asigurare/asistență socială* în legătură cu acordarea sau refuzul de acordare a unei forme de asigurare/asistență socială;
2. b) *instituțiile medicale* – în legătură cu necesitatea stabilirii ajutorului medical;
3. c) *organele ierarhic superioare de asigurare/asistență socială* – în legătură cu stabilirea indemnizațiilor unice.

După termen raporturile procedurale pot fi divizate în:

- *premergătoare* fiind raporturile apărute cu privire la constatarea și stabilirea dreptului la asigurare/ asistență socială, care odată cu emiterea deciziei de către organul competent se transformă în raporturi materiale.
- *concomitente* sunt raporturile procedurale existente paralel cu cele materiale, prin care beneficiarul este obligat să prezinte documentele care confirmă dreptul la un tip de prestație socială. De exemplu, conform art. 22, beneficiarul pensiei de invaliditate este obligat „să fie supus reexpertizării medicale în termenele stabilite de CEMV” și „după fiecare reexpertizare, dreptul la pensia de invaliditate se menține, se modifică sau se suspendă în conformitate cu decizia CEMV,” iar „neprezentarea la reexpertizarea medicală atrage încetarea plății pensiei.”
- *de modificare (transformare)* sunt raporturile procedurale existente paralel cu cele materiale, prin care beneficiarul unui tip de prestație socială, devenind titularul încă unui drept de asigurare socială, își exteriorizează voința prin

depunerea cererii la organul competent, optând pentru unul dintre ele. De exemplu, potrivit art.11 alin.1 din *Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat* „în cazul în care asiguratul îndeplinește condițiile pentru obținerea mai multor categorii de pensii, el poate opta pentru o singură categorie.”

Raporturile procesuale reprezintă raporturi juridice, reglementate de normele dreptului administrativ și dreptului procesual civil, apărute între cetățeni și organele de asigurare socială ierarhic superioare/ instanța de judecată în privința examinării și soluționării litigiilor în domeniul protecției sociale.

Raporturile juridice procesuale se nasc odată cu apariția unui litigiului în baza plângerilor cetățenilor (familiilor) asupra hotărârii organelor de asigurare sau asistență socială. (De ex. Decizia privind stabilirea dreptului la pensie sau respingerea cererii de pensionare, privind reținerile din pensie sau încasarea sumelor plătite în plus poate fi contestată la Casa Națională de Asigurări Sociale. În caz de dezacord cu decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale, aceasta poate fi atacată în instanța de contencios administrativ competentă.)

Orice persoană, care se consideră vătămată într-un drept al său recunoscut de lege de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei aduse. Competența de judecare a acțiunilor în contenciosul administrativ au: judecătoriile; Curțile de Apel; Curtea Supremă de Justiție.

Raporturile procesuale ***după subiecte*** se clasifică în:

1. **a)** *apărute între cetățeni (familii) și organele ierarhic superioare de asigurare/ asistență socială*, care cad sub incidența normelor dreptului administrativ.

Temei pentru nașterea acestor raporturi este plângerea cetățenilor înaintată organelor de asigurare/ asistență socială ierarhic superioare prin care este expusă nemulțumirea persoanei referitor la decizia prin care a fost stabilită/ refuzată stabilirea unei prestații sociale.

Potrivit art.49 lit. q din *Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat*, p.41 alin.17 din *Hotărârea cu privire la aprobarea Statutului Casei Naționale de*

Asigurări Sociale a Republicii Moldova – Casa Națională de Asigurări Sociale este competentă să „examineze petițiile cetățenilor în chestiunile ce țin de stabilirea, plata pensiilor și indemnizațiilor.”

Conform art.5 lit. f; art.14, 15 din *Legea contenciosului administrativ* persoana care se consideră vătămată într-un drept al său recunoscut de lege poate solicita, printr-o cerere prealabilă organului ierarhic superior revocarea actului administrativ emis de către organul subordonat. Organul ierarhic superior este în drept să admită cererea prealabilă și să anuleze actul administrativ în tot sau în parte; să repună în drepturi persoana respectivă ori, după caz, să revoce actul administrativ emis cu acordul său, în termen de 30 de zile de la data înregistrării cererii.

1. **b) apărute între cetățeni (familii) și instanța de judecată.**

În situația când „persoana care se consideră vătămată într-un drept al său nu este mulțumită de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit nici un răspuns în termenul prevăzut de lege, este în drept să sesizeze, timp de 30 zile, instanța de contencios administrativ competent.” Din acest moment, iau naștere *raporturile procesuale apărute între cetățeni (familii) și instanța de judecată*, reglementate prin art.277- 278 din *Codul de procedură civilă*, conform cărora instanța de judecată este competentă să soluționeze litigiul și să emită hotărârea corespunzătoare.

În literatura de specialitate întâlnim propunerea de a redenumi „*raporturile procesuale*” prin „*raporturi contencioase*” și a le diviza:

a.) *stabilite în baza procedurii prealabile* prin care am grupa raporturile reglementate de normele dreptului administrativ, născute odată cu adresarea plângerii către autoritatea ierarhic superioară de către cetățean (familie), care consideră că i-a fost lezat dreptul subiectiv la asistență/ asigurare socială, solicitând reexaminarea deciziei autorității subordonate, privind stabilirea unui tip de asigurare sau asistență socială;

b.) *stabilite în baza procedurii contenciosului administrativ* sunt raporturile reglementate de normele dreptului administrativ și dreptului procesual civil, născute prin depunerea cererii în instanța de judecată de către cetățean (familie), care este nemulțumită de răspunsul primit sau nu a primit în termenul prescris răspunsul la

cererea prealabilă examinată de către organul ierarhic superior de asigurare/ asistență socială, prin care solicită anularea, în tot sau în parte, a actului respectiv și repararea pagubei cauzate.

REGLEMENTĂRI JURIDICE ȘI REALIZĂRI PRACTICE ÎN PROMOVAREA ASISTENȚEI SOCIALE A COPILULUI ȘI A FAMILIEI CU COPII PRIVIND ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE GUVERNAMENTALE ȘI NEGUVERNAMENTALE

Organizațiile internaționale guvernamentale au un rol important în procesul de implementare a drepturilor copilului, acestea constituind o parte componentă a drepturilor omului. Astfel, crearea *Ligii Națiunilor* a pus începutul preocupărilor în domeniul drepturilor copilului pe plan internațional. La 26.09.1924, la a cincea Adunare Generală a fost promulgată *Declarația Drepturilor Copilului* numită și Declarația de la Geneva, care a servit drept linie orientativă pentru ulterioarele acte normative de aceeași natură. Această Declarație recunoștea interesele copilului, drepturile acestuia care s-au și impus ca cerințe imperative ale uniunii internaționale a statelor. Printre prevederile acestui act, un loc important îl ocupă cele referitoare la protecția copilului aflat în dificultate. În acest sens, Declarația prevede: „Copilul înfometat trebuie hrănit; copilul bolnav trebuie îngrijit; copilul retardat trebuie încurajat să se dezvolte după posibilitățile sale; copilul orfan și abandonat trebuie luat în îngrijire și sprijinit; copilului aflat în dificultate trebuie să i se acorde cu prioritate ajutor”.

Cel de-al doilea război mondial a generat schimbări radicale pe plan internațional, condiționând crearea la 24.10.1945 a *Organizației Națiunilor Unite*. Conform art. 1 pct. 3 din Carta Națiunilor Unite, adoptată la 26.06.1945, unul dintre scopurile ONU este de a promova și încuraja respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. În scopul realizării acestor prevederi, pe lângă cele șase organe principale ale ONU au fost create diferite comisii, instituții specializate, fonduri și programe.

Pornind de la considerentul că omenirea datorează copilului tot ce-i poate oferi mai bun, ONU a adoptat la 20.11.1959 Declarația Drepturilor Copilului. Tema esențială în jurul căreia gravitează acest act este nevoia copilului de grijă și asistență specială. Această Declarație proclamă dreptul copilului de a beneficia de protecție și

securitate socială, hrană adecvată, locuință, recreere și servicii medicale, dreptul de a crește în îngrijirea și responsabilitatea părinților săi, într-o atmosferă de afecțiune și de securitate morală și materială, dreptul de a fi printre primii care primesc asistență și protecție, precum și dreptul copilului handicapat fizic, mintal sau social la un tratament special, educație și îngrijire cerute de particularitățile situației sale. Declarația din 1959 este centrată pe protecția și bunăstarea copilului, acesta nebeneficiind însă de recunoașterea sa ca ființă autonomă cu sentimente și dorințe proprii.

Având ca punct de plecare dispozițiile Declarației Universale a Drepturilor Omului (art. 2), potrivit cărora fiecare persoană este îndreptățită să dețină toate drepturile și libertățile, fără nici un fel de deosebire, *Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului* conține prevederi care privesc nemijlocit drepturile copilului aflat în dificultate, în special: drepturile copiilor lipsiți de mediul lor familial (art. 20); ale copiilor refugiați (art. 22); ale celor cu deficiențe (art. 23); ale copiilor răpiți, vânduți sau supuși traficului de ființe umane (art. 35); ale celor afectați de conflictul armat (art. 38); ale copiilor maltratați (art. 39) ș.a.

În scopul realizării prevederilor acestei Convenții, în conformitate cu art. 43, a fost creat *Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului*, a cărui sarcină este să examineze progresele înregistrate de statele părți în executarea obligațiilor contractate de ele în virtutea Convenției Internaționale cu privire la drepturile copilului. Principalele sale atribuții rezidă în examinarea rapoartelor inițiale și periodice înaintate de către statele părți la Convenție, precum și în cooperarea cu alte organisme, agenții ale ONU și alte organizații în scopul promovării Convenției și realizării drepturilor copilului. Comitetul este considerat a fi cea mai competentă autoritate internațională pentru interpretarea Convenției Internaționale cu privire la drepturile copilului.

Un aport deosebit în vederea promovării drepturilor copilului și a protecției copilului aflat în dificultate a avut-o chiar de la început *Fondul Națiunilor Unite pentru Copii*. Creat în 1946 de către Adunarea Generală a ONU, acesta a fost numit *Fondul Internațional de Urgență ONU pentru Copii*, având drept scop oferirea

asistenței copiilor din țările aflate în război. Prin hotărârea din 1953 acestui fond i-a fost oferit statut permanent, schimbându-i-se și denumirea în Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF).

În Moldova, UNICEF și-a deschis oficiul în 1995, drept răspuns la dificultățile cu care se confruntă copiii din țara noastră. Acesta își centrează acțiunile asupra următoarelor domenii: sănătatea mamei și a copilului, dezvoltarea timpurie a copiilor și imunizarea acestora, dezinstituționalizarea copiilor, prevenirea traficului de copii, justiția juvenilă, prevenirea HIV/SIDA și participarea copiilor și tinerilor la viața socială. Ținându-se cont de drepturile egale ale tuturor copiilor, observăm totuși că printre acțiunile desfășurate de către UNICEF un loc aparte îl ocupă cele destinate copilului aflat în dificultate și familiei cu copii. Astfel, în scopul dezinstituționalizării copiilor, UNICEF a creat servicii bazate pe familie/comunitate ca alternative la îngrijirea copiilor în cadrul instituțiilor rezidențiale. În vederea prevenirii traficului de copii, a abuzului și neglijării, precum și în scopul susținerii copiilor care au suferit în urma unor astfel de acțiuni, UNICEF susține activitățile desfășurate în acest domeniu, creează servicii specializate și un sistem de asistență a copiilor victime ale neglijării, abuzului și exploatării, inclusiv ale traficului. O importanță deosebită se atribuie creării de servicii alternative pentru copiii în conflict cu legea, prin care să fie promovat principiul justiției restaurative, în care acestor copii să li se dea șansa la reabilitare socială și morală și să li se aplice, în cazurile mai puțin grave, pedepse neprivative de libertate.

O altă structură a Națiunilor Unite împuternicită să protejeze copiii aflați în dificultate este *Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați (ICNUR)*. Această instituție are puterea să ofere protecție internațională refugiaților și altor persoane care sânt în aria sa de interes. Activitățile care urmăresc protecția acestor persoane includ asistență materială, consiliere și asistență juridică, precum și cooperarea cu alte agenții. ICNUR dezvoltă politici specifice, practici și principii de îndrumare în legătură cu copiii refugiați. Acesta caută să promoveze standarde cuprinse în Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului și să ofere protecție,

susținere, implementarea unor soluții durabile care servesc cel mai bine interesul copiilor refugiați.

Reprezentanța ICNUR în Republica Moldova a fost înființată în 1997 cu scopul de a acorda asistență Guvernului Republicii Moldova în instituirea unei structuri legislative și de procedură necesare pentru asistența persoanelor care au nevoie de protecție internațională. Ea și-a extins programul și pentru a ajuta persoanele care, în urma conflictului militar din Transnistria, s-au strămutat în zonele controlate de Guvernul Republicii Moldova. Programe speciale au fost prevăzute pentru a oferi asistență socială mamei singure și familiilor cu mulți copii. Întrucât spectrul problemelor cu care se confruntă refugiații este multiplu, organizația își modifică în permanență programele întru a crea condiții ca aceste persoane să nu rămână fără mijloace de existență și fără asistență medicală de bază.

În domeniul protecției copiilor victime ale traficului de ființe umane, precum și în scopul prevenirii acestui fenomen activează *Organizația Internațională pentru Migrațiune* (OIM). Domeniile de bază ale programelor din Republica Moldova cuprind: antitrafic, gestionarea migrației, sănătatea migrației și gestionarea frontierei. OIM a deschis primul său oficiu în Moldova în 2001 ca subfilială a OIM din Kiev, iar în august 2003 a devenit o misiune independentă. În scopul prevenirii traficului de copii, OIM colaborează cu alte organizații internaționale, cu Guvernul Republicii Moldova și cu diferite organizații neguvernamentale.

Pentru prevenirea răspândirii HIV/SIDA în rândul copiilor și al tineretului și pentru reducerea vulnerabilității în fața acestui impact, a fost creat în ianuarie 1996 *Programul Comun al Națiunilor Unite cu privire la HIV/SIDA*. Acesta este un program care unește Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Fondul Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Populației, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, Organizația Mondială a Sănătății și Banca Mondială într-un efort comun împotriva epidemiei. Este primul program de acest gen în sistemul ONU cu o extindere largă și având potențialul de a mobiliza resurse semnificative și de a acționa prin crearea de parteneriate strategice.

Un deosebit aport în vederea promovării politicilor sociale este adus de către *Organizația Internațională a Muncii (ILO)*. Creată în 1919, aceasta este una dintre cele trei instituții specializate ale ONU – alături de Organizația Mondială a Sănătății și Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură – al căror obiectiv fundamental este protecția și bunăstarea ființelor umane. În materie de asistență socială ILO, are obligația de a sprijini națiunile lumii pentru elaborarea de programe proprii vizând creșterea nivelului de viață, extinderea măsurilor de securitate socială în vederea asigurării unui venit de bază pentru toți cei care au nevoie de protecție, ocrotirea minorilor, a femeilor gravide și a celor care alăptează.

Alături de organizațiile internaționale guvernamentale, un rol deosebit în vederea protecției drepturilor copilului și a familiei cu copii o au ***structurile neguvernamentale***. Organizația neguvernamentală (ONG), în formulă generică, reprezintă asociațiile din sfera societății civile preocupate de identificarea soluțiilor și întreprinderea acțiunilor pentru rezolvarea problemelor societății.

În Republica Moldova activitatea organizațiilor neguvernamentale este reglementată de Legea Republicii Moldova cu privire la asociațiile obștești, Legea Republicii Moldova cu privire la fundații etc. Conform art. 1 din Legea Republicii Moldova cu privire la asociațiile obștești, aceasta este o formațiune benevolă, de sine stătătoare, autogestionară, constituită prin libera manifestare a voinței cetățenilor asociați pe baza comunității de interese profesionale și/sau de altă natură, în vederea realizării în comun a drepturilor civile, economice, sociale și culturale, care nu are drept scop obținerea profitului.

Organizațiile neguvernamentale furnizoare de servicii sociale apar astfel cu un istoric de mobilizare a resurselor umane și materiale. Astfel de organizații au fost de-a lungul timpului sursa de ameliorare a nevoilor sociale pentru cei aflați în dificultate. Astăzi, ONG-urile din domeniul serviciilor sociale tind să devină un partener al statului în asigurarea protecției sociale a populației. În acest proces, ONG-urile mai au de făcut multe provocări legate de finanțarea serviciilor sociale, relația cu alți actori sociali, standardele privind serviciile sociale și reglementarea activității organizațiilor nonprofit din domeniul serviciilor sociale.

Pornind de la necesitatea stabilirii cooperării dintre Parlament și societatea civilă din Republica Moldova, la 29.12.2005 Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă. Conform acestui act normativ, se prevede realizarea cooperării sub următoarele forme: crearea, pe lângă comisiile parlamentare, a consiliilor de experți din componența reprezentanților organizațiilor societății civile conform direcțiilor principale de activitate ale consiliilor; consultarea permanentă care presupune punerea la dispoziția societății civile a proiectelor de acte legislative; întruniri ad-hoc organizate pentru consultări asupra unor probleme concrete de pe agenda Parlamentului și asupra altor probleme de interes național; audieri o dată pe an de către fiecare comisie parlamentară permanentă întru consultarea organizațiilor societății civile în probleme de pe agenda Parlamentului sau în alte probleme de interes național; conferința anuală organizată în scopul evaluării gradului de cooperare și pentru a decide asupra unor noi direcții de cooperare.

Prezența în Republica Moldova a organizațiilor neguvernamentale internaționale demonstrează interesul comunității internaționale față de țara noastră. Astfel, filiala din Moldova a *Organizației Internaționale neguvernamentale „EveryChild”* este succesoarea *Trustului European al Copiilor* (TEC) – organizație neguvernamentală internațională de dezvoltare, ce a activat în Republica Moldova începând cu anul 1995 și care a sprijinit, în tot acest răstimp, procesul de reformare a sistemului de protecție a copilului din țara noastră. În anul 2002 TEC a fuzionat cu o altă organizație internațională – Fondul Creștin pentru Copii din Marea Britanie, împreună formând *Organizația Internațională neguvernamentală „EveryChild”*. Această fuzionare nu a însemnat și o schimbare a strategiei promovate până la acel moment. Dimpotrivă, s-a urmărit consolidarea serviciilor implementate, extinderea lor la nivel național, precum și implementarea altor noi servicii sociale care ar corespunde viziunii „EveryChild” Moldova – o lume în care fiecare copil are dreptul la un mediu familial care oferă siguranță, în care lipsește sărăcia și exploatarea.

În activitatea sa, *Organizația Internațională neguvernamentală „EveryChild”* Moldova colaborează cu autoritățile locale în vederea implementării unui program

integral de dezvoltare a serviciilor sociale de alternativă pentru copiii și familiile aflate în dificultate axate pe prevenirea abandonului și instituționalizării copiilor, reabilitarea socială și reintegrarea lor în familie. Componentele acestui program sânt: sprijinirea familiilor vulnerabile în scopul prevenirii destrămării lor și plasării copiilor în îngrijirea statului; reintegrarea copiilor din instituțiile rezidențiale de dimensiuni mari în familiile lor biologice; resocializarea copiilor din instituțiile nominalizate prin intermediul centrelor de plasament de tip familial, având drept scop final reintegrarea copiilor în familiile lor biologice sau plasamentul acestora într-o familie de asistență parentală profesionistă; dezvoltarea unui serviciu social destinat copiilor străzii cu scopul de a-i resocializa, a-i reintegra în familia biologică sau de a-i plasa în familia de asistență parentală profesionistă; dezvoltarea serviciului de asistență parentală profesionistă pentru copiii lipsiți de ocrotire părintească, dezvoltarea unui nou serviciu de zi destinat copiilor cu dizabilități care să le ofere îngrijire, educație, reabilitare medicală și socială, obiectivul de lungă durată fiind integrarea acestor copii în cadrul serviciilor generale pentru copii.

O altă organizație neguvernamentală internațională care își desfășoară activitatea în domeniul protecției drepturilor copilului este *Organizația „Salvați Copiii”*. Aceasta a fost fondată în Republica Moldova ca filială a Organizației „Salvați Copiii” din România în 1992, iar în anul 1995 se formează ca o organizație independentă. Obiectivele organizației sânt de a promova și respecta drepturile copilului în țările care au ratificat Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului, de a aplica și monitoriza respectarea acestora, precum și de a spori conștiința publică cu privire la drepturile și necesitățile copilului. *Organizația „Salvați Copiii”* din Moldova este o organizație neguvernamentală, apolitică, nonreligioasă, constituită pe bază legală și de utilitate publică. Pentru a implementa prevederile Convenției, ea se implică prin programele de asistență socială a copiilor refugiați și solicitanți de azil, precum și a familiilor lor, de asistență socială a victimelor traficului de ființe umane, de dezvoltare comunitară, precum și prin susținerea *Centrului de Resocializare și Reintegrare a copiilor străzii și a altor copii aflați în dificultate „Așchiuță”* .

Un deosebit aport în promovarea drepturilor copilului o are și *Organizația „AiBi”* (Amici dei Bambini). Aceasta este o organizație umanitară internațională, neguvernamentală care are drept misiune de a asigura o familie pentru fiecare copil. „Amici dei Bambini” își ating scopul prin prevenirea abandonului copilului de către părinții săi, prin susținerea familiilor în dificultate, reintegrarea copilului instituționalizat în familia sa sau plasarea copilului într-o altă familie. În cadrul asociației se promovează intervenția pentru prevenirea abandonului minorului de către părinții săi prin proiecte de susținere a familiilor de origine; gestionarea centrelor ce acordă servicii de prevenire, recuperare și asistență a persoanei, a centrelor maternale; instruirea educatorilor și a personalului local; se organizează cursuri de formare pentru operatorii sociali și sociosanitari; se determină modalitățile de reintegrare a copilului în familia de origine; se acordă consultații medicale și psihologice părinților și adolescenților; se susțin material structurile spitalicești etc.

Proiectele sale pentru Moldova sânt: susținerea *Casei „Așchiuță”*, susținerea copiilor orbi și slab văzători, promovarea adopției, susținerea programelor *Centrului de zi „Speranța”* (Centru de reabilitare și integrare socială a copiilor cu dizabilități fizice), organizarea timpului liber pentru copiii din școlile-internat.

Nu mai puțin importantă este și activitatea organizațiilor neguvernamentale naționale și locale. Contribuția acestora se estimează prin posibilitatea de a identifica mult mai repede sectoarele vulnerabile și de a reacționa prompt la remedierea acestora. În ultima perioadă s-au remarcat în sfera promovării și protecției drepturilor copilului aflat în dificultate și a familiei cu copii: Asociația de reabilitare a minorilor surzi *„Voința”*, Asociația de sprijin a copiilor cu handicap fizic din Chișinău, Asociația pentru reabilitarea și integrarea socială a copiilor cu sindromul Down/ARIS Down, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova, Centrul de zi *„Speranța”*, Centrul național de prevenire a abuzului față de copii, Fundația *„Copilărie”* etc.

Acțiunile desfășurate de către aceste structuri sânt îndreptate spre înlăturarea sau minimalizarea consecințelor diferitelor riscuri sociale care afectează copilul și familia cu copii. Acestea presupun acordarea asistenței psihosociale, susținerea

morală și materială, promovarea serviciilor alternative în scopul prevenirii instituționalizării copiilor, precum și în scopul micșorării numărului de copii plasați în instituții tradiționale de îngrijire (case de copii, școli-internat), dezvoltarea sectorului comunitar etc.

În scopul coordonării activității organizațiilor neguvernamentale implicate în sfera protecției drepturilor copilului și a familiei cu copii în Republica Moldova activează, *Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei* (APSCF), care este un for al ONG-urilor internaționale, naționale și locale, o formațiune care funcționează pe principii benevole și la care poate adera orice organizație neguvernamentală de profil. Scopul acestei Alianțe este de a contribui la elaborarea unei politici sociale coerente în domeniul protecției sociale a copilului și familiei, prin stabilirea unor parteneriate eficiente între structurile guvernamentale și neguvernamentale. La fel, Alianța și-a definitivat o serie de obiective prioritare pentru îmbunătățirea situației în domeniul protecției copilului și a familiei cu copii, precum și pentru a asigura o activitate eficientă a sectorului asociativ prin consolidarea capacității organizațiilor neguvernamentale active în domeniul protecției sociale a copilului și a familiei; informarea reciprocă despre activitatea ONG-urilor, identificarea domeniilor neacoperite și direcționarea ONG-urilor spre aceste domenii; participarea la luarea deciziilor la nivel central și local, la modificarea legislației în vigoare și a mecanismelor administrative ce asigură implementarea legislației în practică.

E necesară eficientizarea coordonării măsurilor întreprinse de către organizațiile neguvernamentale la nivel național și local, precum și consolidarea parteneriatului acestor organizații cu autoritățile administrației publice și cu organizațiile internaționale care activează în Republica Moldova. Realizarea acestor acțiuni ar permite desfășurarea unor activități coerente în domeniul protecției copilului și a familiei cu copii, inclusiv a celor aflați în dificultate.

ASPECTELE JURIDICE INSTITUIRII TUTELEI ASUPRA COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ OCROTIRE PĂRINTEASCĂ

Deosebim două forme alternative de îngrijire a copiilor:

formele alternative de tip familial (*tutela/curatela, casele de copii de tip familial, asistența parentală profesionistă, adopția*) și
cele de tip rezidențial (*centrul de plasament temporar*).

Atunci *când copilul este plasat în afara familiei biologice, lărgite, se va ține cont de următoarele principii:*

- familia reprezintă mediul cel mai potrivit pentru dezvoltarea copilului;
- plasamentul este o măsură de protecție pentru dezvoltarea intelectuală și emoțională a copilului;
- plasamentul este o perioadă de tranziție și schimbare;
- situația fiecărui copil este unică;
- plasamentul trebuie să satisfacă toate necesitățile copilului.

În luarea oricărei decizii cu privire la situația copilului se va ține cont de respectarea interesului superior al copilului, care implică:

- asigurarea securității și pregătirea copilului pentru viitor;
- participarea copilului în procesul de luare a deciziilor care îl vizează;
- prioritate se va da menținerii sau reîntoarcerii copilului în familia naturală;
- numirea unei persoane responsabile de copil.

Acțiunile în interesul superior al copilului se vor realiza ținându-se cont de următoarele:

- copilul trebuie să participe, pe cât este posibil, în procedura de plasare; informarea copilului trebuie să fie adaptată vârstei și capacității copilului de înțelegere, precum și nivelului de dezvoltare a acestuia;
- necesitățile copilului și măsurile întreprinse trebuie evaluate cu regularitate;
- toate deciziile trebuie să fie luate în interesul superior al copilului.

La determinarea plasamentului vom ține cont de următoarele *condiții care urmează a fi asigurate:*

Siguranță;

Respect;

Perspectivă pentru viitor.

Pe toată durata procedurii de plasare copilul duce cu sine povara dificultăților, resursele și trecutul său. În timpul acordării sprijinului, rolul profesioniștilor este de a ajuta copilul sau de a transforma dificultățile în resurse.

Înainte de plasamentul copilului avem nevoie de următoarele:

- Evaluarea complexă recentă;
- Informații specifice privind orice fel de nevoi speciale ale copilului;
- Informații detaliate privind circumstanțele familiale și dorințele rudelor copilului;
- Informații despre frații copilului și grupul de prieteni;
- Informații despre dorințele copilului;
- Informații privind nivelul de pregătire al părinților / îngrijitorilor care vor prelua copilul.
- Recomandare clară pentru plasament.

În același rând, este important de a planifica o perioadă aproximativă în cursul căreia copilul poate fi pregătit pentru plasament.

Schimbările sunt dificile pentru oricine, cu atât mai mult pentru copii; dar dacă sunt înțelese motivele schimbării și, în special, dacă se poate demonstra că schimbarea este avantajoasă, atunci schimbările sunt mult mai ușor acceptate. Chiar dacă schimbarea a fost așteptată, există, totuși, elemente ale unei situații noi la care copiii le poate fi greu să se adapteze și poate exista un sentiment de pierdere legată de elementele vechi.

Există două motive principale și interdependente pentru pregătirea copiilor pentru mutare dintr-o formă de plasament în alta:

- 1) pentru a minimaliza trauma suferită de copii în cadrul acestui proces și
- 2) pentru a transforma experiența schimbării în una pozitivă pentru copil.

Dacă copiii au încredere în ei înșiși și se bucură de schimbare, noua formă de plasament are șanse mari de a fi una reușită. Dacă însă copiilor le este frică de schimbare și se opun, pericolul de eșec este mult mai mare.

Astfel, pregătirea copiilor este benefică nu doar pentru copii, ci și pentru actorii implicați în acest proces.

Fiecare copil este o personalitate, un individ cu nevoi complexe. Astfel, cea mai bună modalitate de a-l pregăti este realizarea unui program potrivit nevoilor și situației lui individuale. Pentru a realiza programul individual de pregătire, este esențial să avem o imagine clară a istoriei copilului, a nevoilor și dorințelor lui pentru a-l pregăti adecvat pentru mutarea în noua formă de plasament.

Când copilul urmează să fie pregătit pentru transfer asistentul social trebuie să atragă atenția la:

1. Formarea unei relații de încredere cu adulții

Asistentul social va demonstra copilului, prin consistența abordării și implicarea sistematică, că adulții implicați în plasament sunt de încredere. Aceasta înseamnă că trebuie să facă promisiuni și angajamente pe care să le onoreze. Trebuie să asiste la pregătirea copilului, la mutarea lui și să ofere sprijin post-mutare, pentru a ușura tranziția spre noul plasament. Este important ca cei implicați în pregătirea copiilor să spună adevărul cu privire la toate aspectele procesului, chiar dacă unii factori sunt dificil de acceptat pentru copil. Copilul trebuie să știe că se poate baza cu adevărat pe personalul implicat în mutare, pentru a crede ceea ce li s-a spus despre noul plasament. Aceasta ajută la diminuarea fricii și grijilor pe care le-ar putea avea copilul, făcând mutarea mai ușoară și crescând șansele de plasament reușit.

2. Recuperarea întârzierilor de dezvoltare și întâmpinarea problemelor de comportament legate de atașament

Pe baza unei analize a nevoilor, programul de pregătire ar trebui să înceapă cu prevenirea multor din dificultățile pe care le poate avea copilul, legate de lipsa de atașament și de efectele instituționalizării. Cu cât mai multe întârzieri recuperează copilul și cu cât mai mult învață să-și controleze comportamentul, cu atât mai ușor va fi să se găsească o formă de plasament adecvată și cu atât mai mari vor fi șansele de plasament reușit.

3. Familiarizarea copilului cu noua formă de plasament

Aceasta implică introducerea graduală a copilului în familie sau în noul mediu și adaptarea treptată cu prezența celor care vor avea grijă de el.

Din moment ce fiecare copil este un individ cu nevoi complexe, este dificil a prezenta o rețetă pentru un program de pregătire perfect.

Pregătirea copiilor pentru schimbarea circumstanțelor de viață cere o atenție considerabilă. Prezentăm mai jos unele aspecte privind sprijinirea copilului:

Discuția și ascultatul: Oferiți-i copilului cât se poate de multă informație înainte de mutare și cât se poate de repede. Un timp mai îndelungat înainte de mutare înseamnă, pentru copil, mai mult timp pentru a se obișnui cu ideea. Răspundeți-i la întrebări complet și cu sinceritate și fiți receptivi la reacțiile lui -fie ele pozitive sau negative.

Implicarea copiilor în planuri și hotărâri. Copiii (în dependență de vârstă) trebuie ajutați să simtă că transferul este mai degrabă ceva la care participă și nu o constrângere.

Vizitele: copiii trebuie să aibă un număr maxim de șanse de a-și vizita noua casă și vecinătatea ei. Dacă distanța împiedică prea multe vizite de acest fel, furnizați-le cât se poate de multe informații despre noua casă.

Recunoașteți și admiteți stresul copiilor: Înainte de mutare, fiți pregătit pentru semne de stres din partea copiilor de orice vârste. Copiii mici pot regresa la suptul degetului, la „vorbirea de bebeluș” sau alte comportamente de care s-au dezobișnuit. Copiii de vârstă școlară pot intensifica unele trăsături naturale: un copil timid poate deveni și mai timid, unul agresiv poate deveni și mai agresiv.

Copiii cu vârsta sub 6 ani cel mai ușor se adaptează. Explicațiile pentru ei trebuie să fie clare și simple, de regulă se utilizează poveștile (un camion de jucărie sau un vagon poate fi utilizat pentru a se juca de-a mutatul).

Copiii de vârstă școlară pot fi mai deschiși la provocările mutării, atât față de copiii mai mari, cât și față de cei mai mici, deoarece ei se află într-un stadiu de tranziție - de la copilărie la adolescență. Adunați toate informațiile necesare pentru a realiza transferul. Adolescenții înțeleg pe deplin ce se întâmplă, de aceea ei s-ar putea revolta. Discutați despre înțelegerea lui în contextul schimbărilor care se vor produce, cum ar fi planurile de viitor, cunoașterea oamenilor noi, viitoarea profesie etc. Când copilul urmează să fie transferat, personalul trebuie să se asigure:

- că el va avea parte de o primire călduroasă în noua casă, prezentată sub o formă caldă, direcțională asupra lui;

- că lucrurile și activitățile familiale îi sunt disponibile în noul mediu.

În plus:

1. Mediul înconjurător și personalul din noul spațiu va fi prezentat copilului într-o formă relaxată și calmă.
2. Așteptările referitoare la abilitatea copilului de a se adapta noului mediu trebuie să fie realiste și să corespundă cu nivelul lui de dezvoltare și înțelegere.
3. Copiii și adulții din noul mediu trebuie încurajați să-1 facă pe noul venit să se simtă bine.
4. Copilul se va bucura de atenție individuală, va fi încurajat, iar confortul și contactul fizic vor fi adecvate cererii și nevoilor sale.
5. În acest scop vor fi selectate și folosite strategii potrivite care să încurajeze copilul să se implice în felul său în activități și să se obișnuiască cu mediul.
6. Informațiile relevante referitoare la adaptarea copilului, la comportamentul lui și la plăcerea de a fi în acel mediu vor fi împărțite cu cei interesați de bunăstarea copilului.

În cazul în care părinții mențin legătura cu copilul, aceștia sunt încurajați să-și joace pozitiv rolul în sprijinirea copilului în transfer și adaptare. Adaptarea nu se produce rapid, copiii vor necesita sprijin și monitorizare pe o perioadă îndelungată de timp, astfel încât procesul de integrare/reintegrare să se desfășoare bine și problemele actuale să fie identificate.

Tutela / curatela

Tutela - *formă de protecție care se instituie* asupra persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu și asupra minorilor cu vârsta de până la 14 ani, după caz.

Curatela se instituie asupra minorilor cu vârsta de la 14 la 18 ani, precum și asupra persoanelor fizice limitate în capacitate de exercițiu de către instanța de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope.

Tutela este o instituție străveche. Încă de la începutul secolului al XX-lea, în Franța și în alte țări care au urmat exemplul Codului civil francez tutela era stipulată în legislație ca formă de protecție a copilului, de organizare a familiei, de reprezentare a

minorului în justiție, de administrare a bunurilor lui. Tutela și autoritatea părintească sunt legate între ele. Tutela și curatela se instituie pentru ocrotirea drepturilor și intereselor persoanelor fizice incapabile sau cu capacitate de exercițiu restrânsă sau limitată în capacitatea de exercițiu. Tutela sau curatela asupra minorului se instituie în cazul în care el nu are părinți ori înfietori sau când instanța de judecată a stabilit decăderea părinților lui din drepturile părintești, sau când el a rămas fără ocrotire părintească din alte motive.

În Codul civil și, respectiv, Codul familiei ale Republicii Moldova sunt reglementate procedurile de instituire a tutelei / curatelei.

Tutela are următoarele caracteristici distincte:

- Se instituie asupra persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu și asupra minorilor cu vârsta de până la 14 ani, după caz.
- Tutorele este reprezentantul legal al persoanei care se află sub tutelă și încheie fără mandat în numele și în interesul ei actele juridice necesare.

Curatela se caracterizează prin faptul că:

- Se instituie asupra minorilor cu vârsta de la 14 la 18 ani, precum și asupra persoanelor fizice limitate în capacitate de exercițiu de către instanța de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope.
- Curatorul își dă consimțământul la încheierea actelor juridice pe care persoana fizică ce se află sub curatela nu are dreptul să le încheie de sine stătător.
- Curatorul ajută persoana care se află sub curatela în realizarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor și o protejează împotriva abuzurilor din partea unor terți.

Procedura de instituire a tutelei implică parcurgerea următoarelor etape:

- Autoritatea tutelară este obligată să hotărască asupra instituirii tutelei sau curatelei în termen de o lună de la data primirii informației despre necesitatea instituirii.

- Până la numirea tutorelui sau curatorului, atribuțiile lor sunt exercitate de autoritatea tutelară.

Obligația de informare despre persoanele asupra cărora trebuie instituită tutela sau curatela:

În termen de 5 zile de la data aflării că asupra persoanei trebuie instituită tutela sau curatela, au obligația să înștiințeze autoritatea tutelară:

- cei apropiați persoanei, precum și administratorul și locatarii casei în care locuiește;
- serviciul de stare civilă, în cazul înregistrării unui deces, precum și notarul public, în cazul deschiderii unei succesiuni;
- instanța judecătorească, lucrătorii procuraturii și ai poliției, în cazul pronunțării, aplicării sau executării unei sancțiuni privative de libertate;
- autoritățile administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană.

Este important a menționa **criteriile care se impun pentru a deveni tutore / curator:**

- a) Poate fi tutore sau curator o singură persoană fizică sau soțul și soția împreună dacă nu se află în vreunul din cazurile de incompatibilitate (a se vedea *infra*) și au consimțit expres.
- b) Atribuțiile de tutore și curator asupra persoanei internate într-o instituție de asistență socială publică, de educație, de învățământ, de tratament sau într-o altă instituție similară sunt exercitate de aceste instituții, cu excepția cazului în care persoana are tutore sau curator.
- c) Tutorele sau curatorul este desemnat de autoritatea tutelară de la domiciliul persoanei asupra căreia trebuie instituită tutela sau curatela.

Nu poate deveni tutore/curator:

- a) **minorul,**
- b) **persoana lipsită de, sau limitată în capacitatea de exercițiu.**
- c) cel decăzut din drepturile părintești;

- d) cel declarat incapabil de a fi tutore sau curator din cauza stării de sănătate;
- e) cel căruia, din cauza exercitării necorespunzătoare a obligațiilor de adoptator, i s-a anulat adopția;
- f) cel căruia i s-a restrâns exercițiul unor drepturi politice sau civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărâre judecătorească, precum și cel cu rele purtări;
- g) cel ale cărui interese vin în conflict cu interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă;
- h) cel înlăturat prin act autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morții, ocrotirea părintească;
- i) cel care, exercitând o tutelă sau curatelă, a fost îndepărtat de la ele;
- j) cel care se află în relații de muncă cu instituția în care este internată persoana asupra căreia se instituie tutela sau curatelă.

Tutorele și curatorul sunt obligați:

- a) să locuiască împreună cu cel pus sub tutelă și să comunice autorității tutelare schimbarea domiciliului. Curatorul și persoana aflată sub curatelă care a atins vârsta de 14 ani pot locui separat doar cu acordul autorității tutelare;
- b) să aibă grijă de întreținerea persoanei puse sub tutelă sau curatelă;
- c) să apere drepturile și interesele persoanei puse sub tutelă sau curatelă.

Totodată, menționăm că tutorelui și curatorului le revin drepturile și obligațiile de părinte în educarea minorului.

În administrarea patrimoniului celui pus sub tutelă se va ține cont de următoarele:

1. Tutorele administrează și dispune eficient de bunurile celui pus sub tutelă, în numele acestuia, dacă nu este numit un administrator al bunurilor.
2. La numire, tutorele, în prezența reprezentantului autorității tutelare, inventariază bunurile celui pus sub tutelă și prezintă autorității tutelare inventarul spre aprobare.
3. Sumele cuvenite celui pus sub tutelă, sub formă de pensie, ajutor, pensie alimentară și alte venituri curente, se primesc și se cheltuiesc de către tutore pentru întreținerea celui pus sub tutelă.

4. Dacă veniturile curente sau mijloacele bănești ale celui pus sub tutelă nu sunt suficiente pentru acoperirea tuturor cheltuielilor necesare, acestea pot fi acoperite din contul bunurilor lui, cu acordul autorității tutelare.
5. Tutorele este dator să întocmească și să prezinte anual autorității tutelare, în termen de 30 de zile de la sfârșitul anului calendaristic, un raport privind modul în care s-a îngrijit de cel pus sub tutelă și despre administrarea și dispunerea de bunurile acestuia.

În Republica Moldova tutela/curatela este una dintre cele mai eficiente forme și cel mai des utilizată alternativă de protecție a copilului în dificultate.

REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND PROTECȚIA SOCIALĂ A ȘOMERILOR

Prevederi cu referință la protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă regăsim în art. 25 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, și anume: „Orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, bunăstării proprii și a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și servicii sociale necesare, **are dreptul la asigurare în caz de șomaj**, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa.

Noțiunea de șomaj provine de la cuvântul francez *chomage*.

Definiția cea mai des folosită privitor la șomer este următoarea: persoane care nu are un loc de muncă și care este în căutarea acestui loc de muncă remunerat.

Conform Legii nr. 102-XV, șomer este persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- Are vârsta cuprinsă între 16 și vârsta stabilită de lege pentru pensionare;
- este aptă, după starea de sănătate și capacitățile fizice și psihice, pentru prestarea unei munci;
- nu are loc de muncă și nu desfășoară activitate în scopul obținerii de venituri;
- caută activ un loc de muncă și este disponibilă să înceapă lucrul;
- nu studiază la secția cu frecvență la zi la o instituție de învățământ;
- este înregistrată la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă în a cărei rază teritorială își are domiciliul.

Nu pot fi considerate șomer persoanele:

I .Ocupate în câmpul muncii:

- persoane încadrate la întreprinderi, instituții, organizații, asociații, indiferent de proprietate și forma de gospodărire cu contract individual de muncă;
- persoane care se angajează de sine stătător, inclusiv cele care exercită o activitate economică pe bază de liberă antrepriză;

- fermierii și membrii familiei lor, care participă la producție, deținătorii de terenuri în conformitate cu legislația în vigoare;
 - persoanele care își satisfac serviciul militar sau de alternativă, persoanele care se află în locuri de detenție și instituții de reabilitare socială;
 - persoanele care își desfășoară activitatea profesională în firme și companii străine cu sediul în Republica Moldova, precum și cetățenii angajați temporar peste hotarele republicii;
 - persoanele care își fac studiile la secția de zi a liceelor, școlilor medii de cultură generală, instituțiilor de învățământ superior;
 - persoanele care îngrijesc de bolnavi, invalizi, oameni de vârstă înaintată, persoanele care fac menaj, îndeplinesc o activitate obștească remunerată;
 - persoanele care temporar lipsesc de la locul de muncă din cauza bolii sau din cauza traumei, aflate în concediu, inclusiv în concediu de maternitate, de îngrijire a copilului;
 - în concediu din inițiativa administrației cu sau fără menținerea salariului, în concediul de studii, la cursuri de instruire profesională, participării la greve etc.
 - Care nu au vârsta de 16 ani;
2. Care, în corespundere cu legislația în vigoare, beneficiază de pensie, cu excepția invalizilor de grupa a treia;
 3. Cerșetorii, pentru că ei sunt apți de muncă, dar nu doresc să lucreze.

Potrivit exigențelor legale expuse în art. 2 șomerii sunt considerate persoanele care:

- a) Sunt apte de muncă din punctul de vedere al vârstei și sănătății, dar nu au loc de muncă corespunzător.

„Locul de muncă se consideră corespunzător în cazul în care acesta răspunde nivelului de studii, pregătirii profesionale, stării de sănătate a solicitantului și se află în raza de acțiune a oficiului forței de muncă al unității administrative teritoriale date.

Cerințele pentru locul de muncă corespunzător nu pot fi unice pentru toate categoriile de cetățeni. Astfel, cetățenii care pentru prima dată caută de lucru, care nu au specialitate și persoanele care au realizat să-și ridice calificarea sau să și-o

confirme au cerințe mai modeste. Pentru aceștia loc de lucru corespunzător este considerat lucrul temporar sau sezonier care răspunde cerințelor legislației, indiferent de faptul dacă necesită sau nu o pregătire prealabilă.

În aceste cazuri munca va fi considerată corespunzătoare, dacă șomerul, luând în considerare vârsta sa, starea sănătății și alte particularități ale sale, va putea să îndeplinească acest lucru.

Nu se consideră corespunzător locul de muncă dacă: impune schimbarea domiciliului fără consimțământul șomerului; impune condiții de muncă neconforme cu regulile și normele de protecție a muncii; nu corespunde nivelului de calificare profesională.

b) Nu au venit legal;

c) Sunt înregistrate la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă în a cărei rază teritorială își au domiciliul.

Potrivit aceleiași Legi, prin *piață a forței de muncă* se subînțelege spațiul economic în care se întâlnesc, se confruntă și se negociază liber cererea de forță de muncă exprimată de către deținătorii de capital, în calitate de cumpărători, și oferta de forță de muncă reprezentată de posesorii de forță de muncă, în calitate de ofertanți.

Clasificarea formelor de șomaj

Mecanismele pieței muncii se află sub incidența numeroaselor împrejurări nu numai a celor strict economice, ci și demografice, tehnice sau științifice. Șomajul apare ca urmare a unei evoluții nefavorabile a activităților social economice, datorită solicitărilor suplimentare de muncă ale noilor generații sau datorită solicitărilor de locuri de muncă ale persoanelor încadrate în vârsta a doua.

Literatura de specialitate prezintă o clasificare a formelor de șomaj, luând în considerare mai multe criterii:

1) ***După modul de manifestare:***

Șomaj voluntar (lucrătorii nu sunt dispuși să se angajeze cu salariul real existent). Un asemenea șomaj arată că sunt și persoane care nu pot să se angajeze într-o activitate, deoarece nivelul ridicat al salariilor, determinat prin negocieri colective, generează diminuarea cererii de muncă, iar persoana care se află în

căutarea unui loc de muncă nu reușește să găsească un angajator care să îi plătească un preț considerat acceptabil și preferă să aștepte.

Șomaj involuntar (datorat insuficienței cererii) include persoanele neocupate care ar fi dispuse să lucreze, acceptând chiar un salariu nominal mai mic decât salariul existent, sperând că atunci când cererea efectivă de muncă se va mări, va crește și nivelul ocupării. Șomajul involuntar reprezintă un efect secundar negativ al legislației muncii, care creează bariere la intrarea pe piața muncii a cererii de forță de muncă (a locurilor de muncă), ce are drept consecință apariția unui excedent de oferta de forță de muncă (șomajul involuntar).

2) **După sex, vârstă și pregătirea persoanelor afectate:** șomaj feminin, șomaj juvenil, șomaj intelectual etc.

3) **In analize care cuplează criteriile cauză, sferă de cuprindere și durată** se disting:

Șomaj conjunctural (ciclic) - care apare în urma reducerilor de activitate ce au loc în fazele de recesiune, depresiune sau criză ori din cauza unor perturbații din viața economică.

Șomaj tehnologic - reprezentat de reducerea locurilor de muncă datorită modificărilor în aparatul tehnic de producție. Resorbirea lui presupune recalificarea forței de muncă sau chiar reconversia ei, fiind necesară o perioadă mai lungă de timp pentru reîncadrarea lucrătorilor.

Șomaj tehnic - este determinat de întreruperea activității unei firme din lipsă de comenzi pe un timp îndelungat. Cei afectați primesc indemnizații de șomaj de la firma respectivă. Ieșirea din șomaj are loc odată cu reluarea activității.

Șomaj structural - generat de modificările din structura activității și ale mobilității profesionale sau poate rezulta dintr-o ofertă de muncă inadecvată impusă de necesitățile din diverse domenii de activitate.

Șomaj sezonier - răspândit în ramurile și sectoarele de activitate cu caracter sezonier. Se formează din cauza restrângerii activității economice în anumite perioade ale anului, în care condițiile economice sunt mai puțin prielnice, el fiind caracteristic: agriculturii, construcțiilor și turismului.

Șomaj intermitent - este generat de insuficiență de mobilitate a forței de muncă și de inegalitățile dintre calificările persoanelor care vor să se angajeze și cele solicitate.

Șomaj ciclic - expresie a șomajului structural și sezonier, care se formează în faza de recesiune a ciclului economic sau care decurge direct din restrângerea activității economice în anumite anotimpuri ale anului.

Șomaj de discontinuitate - se coroborează cu reglementările privind concediile de maternitate și alte aspecte ale vieții de familie.

Șomaj fricțional - efectul dezutilizării marginale a folosirii mâinii de lucru, care înglobează motive ce determină o persoană să nu accepte un post pentru că salariul primit are o utilitate sub un anumit minim.

Șomaj de inadaptare - determinat de imposibilitatea unei părți a populației active, denumite *tehnofobă*, de a utiliza și a se adapta tehnicilor avansate actuale care presupun abstracție, interactivitate, viteză de execuție și flexibilitate deosebite. Acest fenomen poate fi evitat sau diminuat doar prin pregătirea și orientarea personalului.

Șomaj repetativ - îi cuprinde pe aceia care cunosc o succesiune de perioade de activitate și de șomaj, mai afectați fiind tinerii și cei cu calificare slabă.

Șomaj total - cuprinde întregul timp de lucru al unui salariat.

Șomaj parțial - reducerea temporară sau de durată a timpului de lucru (săptămână sau ziua de muncă parțială), destul de frecvent întâlnit.

Șomaj de ofertă - atunci când întreprinzătorii refuză să mai producă și să mai angajeze lucrători în condițiile existente de rentabilitate a capitalului, pe care le consideră inacceptabile.

Șomaj de excludere - reprezentativ pentru lucrătorii mai vârstnici.

Șomaj de inserție - propriu celor sub 25 de ani.

Șomajul de conversiune - afectează salariații care aveau locuri de muncă stabile până la licențiere, fără vechime mare în muncă. La începutul perioadei de șomaj, ei sunt considerați favorizați, iar în caz de prelungire a perioadei de șomaj, trec într-o categorie mai defavorizată.

Șomaj de reconversiune - legat de restructurările industriale. Se caracterizează prin creșterea numărului concedierilor din motive economice, precum și șomajul de inserție, corelat cu creșterea procentului activității feminine la vârste intermediare, se mențin la nivel ridicat. Diferențele sunt mari chiar de la o țară la alta. Numărul șomerilor de lungă durată este foarte mare în Spania, Olanda și Belgia. Alte regiuni sunt relativ ocolite de acest fenomen (America de Nord, Scandinavia). Aceste diferențe depind de diverși factori. Este vorba, de la caz la caz, de repartizarea populației active, de structurile industriale sau de nivelul de calificare. Trebuie menționate și variabilele instituționale (influența legislației, organizarea protecției sociale și dinamica relațiilor contractuale).

4) După criteriul duratei:

Șomaj de scurtă durată - sub un an ca întindere.

Șomaj de lungă durată - mai mult de un an. Conform Legii nr.102-XV din 13.03.2003, șomer de lungă durată este persoana care nu și-a găsit loc de muncă în primele 12 luni de la data înregistrării ca șomer.

Reprezintă oare acești șomeri o categorie aparte a populației pentru care nu se poate face nimic și ca urmare oferea dreptului la indemnizație pentru a nu încurca piața forței de muncă cu pretențiile lor de a munci din nou?

Șomajul cronic - este o formă gravă a șomajului când nici în perioadele de avânt economic relativ nu se reduce marcant numărul șomerilor. Aceasta poate să fie structurată pe cauze, și anume: din cauza unei calificări necorespunzătoare cerințelor, vârstei, sănătății sau lipsa dorinței de a lucra cauzată de amplasarea în alte regiuni a locurilor de muncă sau o retribuție mică. O altă cauză a șomajului cronic este schimbarea structurii economiei prin apariția unor tehnologii noi, prin care se reduce necesarul forței de muncă sau cel existentă nefiind calificat corespunzător.

Șomajul deghizat - cuprinde persoanele declarate și înregistrate la Oficiul forței de muncă în categoria șomeri, dar care, în realitate, simt pe piața gri a muncii. Ele lucrează fără contract de muncă, dar beneficiază de toate drepturile prevăzute în legislația privind șomerii. Șomajul deghizat este de mare amploare în țările în curs de

dezvoltare, unde milioane de persoane au o ocupare precară, cu o productivitate foarte scăzută, ceea ce le situează în starea de nonocupare.

Persoanele care trăiesc în mediul rural și care au un grad de ocupare redus, cu un venit de subzistență apropiindu-se de condiția economico-socială a șomerului și nu sunt înregistrate la Oficiile forței de muncă de fapt se află într-un *șomaj latent*.

Cauzele șomajului

Deoarece fiecare cauză și tip de șomaj implică o viziune specială, iar în consecință, și măsuri adecvate de combaterea lui, trebuie ca aceste două aspecte, care la prima vedere s-ar părea că ar trebui tratate separat, să fie abordate în strânsă corelație.

În primul rând, în urma unei evoluții nefavorabile a activităților social-economice sau ca urmare a procesului de substituire a muncii prin capital, se produce pierderea locului de muncă de către o parte a populației ocupate.

În al doilea rând, solicitările suplimentare de muncă ale noilor generații ce au ajuns la vârsta legală de muncă nu pot fi onorate de utilizatorii de muncă. Tânăra generație întâmpină greutăți în găsirea locurilor de muncă (în cazul unei subocupări) din mai multe motive obiective sau subiective: neconcordanța pregătirii ei profesionale cu nevoile și exigențele impuse de activitatea economico-socială; reținerile unor agenți economici producători în a angaja tineri fără experiență în muncă, fără să-și fi însușit disciplina muncii etc.

În al treilea rând, șomajul se suplimentează și ca urmare a solicitărilor de locuri de muncă din partea unor persoane încadrate în vârsta a doua, care se decid să-și ofere munca lor pe piață. Unele dintre aceste persoane nu au lucrat până în momentul respectiv, altele au întrerupt activitatea pe o perioadă relativ îndelungată. Oricum, atât unele, cât și celelalte persoane se decid să-și schimbe statutul social din neangajat în angajat. La acest proces se poate adăuga și cel al deschiderii unor afaceri pe cont propriu.

Pentru aprofundarea cauzelor șomajului trebuie luate în considerație, în unitatea lor, asemenea procese demoeconomice, economice, tehnico-științifice, cum sunt: evoluția populației active; dinamica producției naționale; rata de creștere economică și modificarea sensului ei; tehnicile și tehnologiile folosite, progresul

tehnico-științific; restructurările agenților economici, independent de impulsurile acestora; conjunctura internă și internațională etc.

Statutul juridic al șomerului

Dreptul cetățenilor la plasare în câmpul muncii poate fi realizat atât prin angajarea directă a muncitorului, cât și prin angajarea cu ajutorul unui intermediar.

În primul caz, el se realizează prin încheierea contractului individual de muncă între cetățean și patron.

În al doilea caz, adresarea cetățeanului la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă obligă organele de stat corespunzătoare să-l înregistreze ca șomer și să-i ofere servicii de intermediere în căutarea unui loc de lucru. Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă prestează șomerilor servicii privind încadrarea în muncă în baza locurilor de muncă disponibile (posturi vacante) declarate în scris la oficiu de către unitățile economice în modul stabilit. În contextul dat se admite invitarea șomerilor la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă mai des decât o dată în 15 zile, șomerii care nu beneficiază de ajutor de șomaj - o dată în lună, cu excepția cazurilor când acestora li se propun eventuale variante de angajare în câmpul muncii.

Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă ține evidența locurilor de muncă disponibile (a posturilor vacante) într-un registru special. Îndată ce locul de muncă disponibil (postul vacant) este ocupat, el este radiat din evidență.

Anume în acest sens dreptul la plasarea în câmpul muncii capătă un caracter *al dreptului subiectiv*, care formează **statutul juridic** al șomerului. Înregistrarea șomerilor se efectuează de organele serviciului de stat pentru utilizarea forței de muncă. Pe lângă acest drept, cetățenii înregistrați în calitate de persoane care caută un loc de lucru au dreptul la o consultație gratis în privința orientării profesionale, calificării și recalificării, precum și în privința informării corespunzătoare în scopul alegerii unui loc de lucru corespunzător.

Vorbind de *drepturile șomerului*, constatăm că persoanele au dreptul la informare gratuită privind: locurile de muncă disponibile, condițiile de muncă și de salarizare în scopul alegerii unui loc de muncă corespunzător; posibilitatea de

orientare, calificare, recalificare, perfecționare profesională; modul și condițiile de înregistrare a șomerilor și de colaborare cu personalul agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă.

În cazul în care încadrarea șomerilor în câmpul muncii este imposibilă, agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă și propune înscrierea la un curs de calificare sau de recalificare profesională.

Șomerii pe toată durata aflării în șomaj au **următoarele obligații:**

- a) de a se prezenta la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă conform programului stabilit;
- b) să întreprindă măsuri de sine stătător și să execute indicațiile agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă în vederea plasării lor cât mai rapide în câmpul muncii;
- c) în caz de necesitate să urmeze un curs de instruire profesională în meseriile recomandate de agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă și însușească programul de instruire;
- d) să colaboreze cu oficiul forței de muncă la dezvoltarea capacităților lor profesionale în fața patronilor;
- e) în termen de 3 zile în mod obligatoriu să anunțe în scris agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre încadrarea lor de sine stătător în câmpul muncii, înmatricularea la instituțiile de învățământ, secția zi, stabilirea pensiei pentru invaliditate, survenirea incapacității sale temporare de muncă sau altă motivație întemeiată.

Astfel, vorbind despre obligațiile șomerului, ele se reduc în general la înregistrarea sa în organele serviciului pentru utilizarea forței de muncă și acceptarea locului de lucru potrivit. De aceea acordarea ajutorului de șomaj, suspendarea, diminuarea, încetarea ajutorului de șomaj se pune în dependență de îndeplinirea acestor obligații.

Plata ajutorului de șomaj poate fi suspendată până la 3 luni în caz de: refuz nejustificat de a se încadra la un loc de muncă corespunzător, inclusiv refuzul de a trece un curs de calificare sau recalificare; iar diminuarea cu 25 % a ajutorului de

șomaj se face în cazurile: neprezentării fără motiv întemeiat la convorbiri cu patronul; neprezentării fără motiv întemeiat la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă pentru primirea dispoziției de repartizare la lucru (instruire); frecventării neregulate și însușirii nesatisfăcătoare a disciplinilor cursului de instruire profesională.

Șomerii sunt radiați din evidența agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă în cazurile:

- a) stabilirii pensiei în corespundere cu legislația în vigoare;
- b) ieșirii în concediu de maternitate;
- c) stabilirii domiciliului în altă localitate;
- d) condamnării șomerului la privațiune de libertate sau la tratament forțat în conformitate cu hotărârea instanței judecătorești;
- e) obținerii sau încercării de a obține ajutor de șomaj prin înșelăciune;
- f) neprezentarea îndelungată (mai mult de 2 luni) la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă;
- g) decesul.

GARANȚIILE SOCIALE ȘI COMPENSAȚIILE ÎN CAZUL PIERDERII LOCULUI DE LUCRU

Garanțiile sociale și compensațiile în cazul pierderii locului de lucru constituie acele ajutoare materiale pe care statul, societatea le pot acorda cetățenilor în cazul pierderii locului de muncă. O condiție obligatorie este atingerea vârstei de 18 ani și obținerea statutului de șomer.

Conform legislației, sunt stabilite următoarele categorii de garanții: ajutorul (indemnizația de șomaj); plăți achitate șomerului în perioada incapacității temporare de muncă, precum și în perioada concediului de maternitate; ajutorul material.

O garanție socială importantă este procedura de calculare a *stogului de cotizare*. Timpul în care șomerul primește indemnizația de șomer, ajutorul material etc. intră în vechimea generală de muncă și nu întrerupe stagiul.

Pentru finanțarea măsurilor privind utilizarea forței de muncă în cadrul Casei Naționale de Asigurări Sociale a Republicii Moldova a fost creat *Fondul de șomaj*, care se constituie din:

- contribuții obligatorii lunare de asigurări sociale raportate la fondul de salarii - de la persoanele fizice și juridice care angajează personal;
- contribuții obligatorii de asigurări sociale raportate la salariul de bază lunar calculat - de la salariații persoanelor fizice și juridice;
- mijloace prevăzute în bugetul de stat pentru protecția socială a șomerilor, în conformitate cu legislația;
- mijloace bănești transferate în baza contractelor și acordurilor încheiate cu alte state;
- mijloace transferate din alte fonduri speciale;
- contribuții benevole ale persoanelor fizice și juridice;
- venituri obținute din prestarea de servicii ce țin de utilizarea forței de muncă;
- mijloace acumulate din acțiunile în regres;
- mijloace provenite din aplicarea sancțiunilor pecuniare;

Mijloacele bănești acumulate în Fondul de șomaj se utilizează pentru:

- a) realizarea măsurilor de stimulare a utilizării forței de muncă, inclusiv a populației necompetitive;
- b) pregătirea profesională și recalificarea șomerilor, plasarea lor în câmpul muncii;
- c) antrenarea șomerilor la lucrări publice remunerate;
- d) finanțarea studiilor, rapoartelor și analizelor privind piața forței de muncă, comandate instituțiilor de specialitate de către Ministerul Economiei și Comerțului
- e) crearea și întreținerea sistemului informațional al pieței forței de muncă, informarea pe larg a populației despre cererea și oferta forței de muncă;
- f) plata ajutorului de șomaj și indemnizațiilor, prevăzute de legislație, șomerilor;
- g) alte scopuri prevăzute de legislație.

Mijloacele bănești ale fondului nu sunt impozabile și nici supuse taxelor vamale și de timbru. Modul de formare și de repartizare a mijloacelor fondului este stabilit în Regulamentul Fondului de șomaj, aprobat de Direcția Casei Naționale de Asigurări Sociale a Republicii Moldova.

Măsurile de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă

Conform art.4 din Legea nr. 102-XV din 13.03.2003, protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se realizează prin măsuri active și pasive.

Măsurile active includ măsurile de stimulare a ocupării forței de muncă, orientarea profesională a populației adulte și formarea profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Aceste măsuri sunt adresate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, precum și angajatorilor.

Măsurile pasive includ plata unor indemnizații bănești pe perioade limitate, diferențiate, în condițiile legii.

Măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă se realizează prin intermediul serviciilor specializate, prestate de agenții, sau prin alți furnizori de servicii similare din sectorul public sau privat.

Măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă constau în: creșterea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea a noi locuri de muncă; stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a absolvenților instituțiilor de învățământ superior.

I. Creșterea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se realizează prin: a) mediere a muncii; b) informare și consiliere profesională; c) consultanță și asistență pentru inițierea unei activități de întreprinzător; d) stimulare a mobilității forței de muncă; e) orientare și formare profesională.

Servicii de mediere. Mediarea muncii este activitatea prin care se realizează colaborarea dintre angajatori și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă în vederea stabilirii unor raporturi de muncă.

Agenția are obligația de a identifica locurile de muncă libere la angajatori și a le face cunoscute persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

Serviciile de mediere pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă se acordă gratuit de către agenții și constau în:

- a) informații privind locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare a lor prin publicare sau afișare, prin organizare de târguri ale locurilor de muncă;
- b) mediere electronică având ca scop punerea automată în corespondență a cererilor și ofertelor de locuri de muncă prin intermediul tehnicii de calcul;
- c) preselectie a candidaților corespunzător cerințelor locurilor de muncă oferite și în concordanță cu pregătirea, aptitudinile și interesele acestora.

Pentru șomerii care beneficiază de ajutor de șomaj și de alocații în condițiile prezentei Legi și care au domiciliul în raza teritorială a agenției de până la 10 km este obligatorie participarea și prezentarea la serviciile de mediere de două ori pe lună, pentru ceilalți - o dată pe lună, precum și la solicitarea agenției.

De servicii de mediere gratuite beneficiază, la cerere, și persoanele încadrate care doresc să-și schimbe locul de muncă.

Serviciile de informare și de consiliere profesională constituie un ansamblu de

servicii acordate gratuit persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și au ca scop:

- a) furnizarea de informații privind piața forței de muncă și evoluția ocupațiilor lor;
- b) evaluarea și autoevaluarea personalității în vederea integrării sau reintegrării profesionale;
- c) dezvoltarea abilității și încrederii în sine pentru a decide asupra propriei cariere;
- d) instruirea în metode și tehnici de căutare a unui loc de muncă.

Informarea și consilierea profesională se realizează în cadrul agențiilor, precum și al agențiilor din sectorul privat autorizate în condițiile legii.

Informarea privind piața forței de muncă, stabilirea traseului educațional, evaluarea și autoevaluarea personalității se realizează prin autoinformare, prin acordare de servicii de consiliere individuală sau de grup oferite în cadrul cluburilor muncii organizate de agenții.

Consilierea privind cariera și instruirea în metode și tehnici de căutare a unui loc de muncă și de prezentare la interviuri în vederea ocupării unui loc de muncă se realizează în cadrul agențiilor, centrelor de informare și consiliere privind cariera sa, la cerere, în cadrul altor forme de instruire organizate.

Serviciile de consultanță și asistență a activității de întreprinzător se acordă, la cerere, persoanelor neîncadrate în muncă, sub formă de servicii juridice, de marketing, financiare, metode și tehnici eficiente de management și sub alte forme de servicii de consultanță. Serviciile se prestează de agenții în colaborare cu patronatele și sindicatele sau, după caz, de agenții private, organizații profesionale, fundații și asociații.

Stimularea mobilității forței de muncă. Șomerii care se încadrează cu contract individual de muncă într-o localitate situată la o distanță mai mare de 30 km de localitatea în care își au domiciliul beneficiază de o indemnizație unică de încadrare egală cu un salariu mediu pe economie pentru anul precedent.

Șomerii care se încadrează cu contract individual de muncă într-o altă localitate și, ca urmare, își schimbă domiciliul primesc o indemnizație unică de instalare egală cu 3 salarii medii pe economie pentru anul precedent.

Cheltuielile legate de plata drepturilor enumerate la alin.(1) și (2) pentru asigurați se finanțează din mijloacele Fondului de șomaj, iar pentru celelalte persoane - din mijloacele bugetului de stat alocate Fondului de șomaj.

Procedura de stimulare a mobilității forței de muncă se stabilește de Guvern.

Orientare și formare profesională. În temeiul prevederilor art. 25 pct. 7 din Legea nr.102-XV din 13.03.2003, Guvernul Republicii Moldova adoptă Hotărârea nr.1080 din 05.09.2003 despre aprobarea Regulamentului privind modul de organizare a formării profesionale a șomerilor.

Conform acestui Regulament, pentru creșterea mobilității profesionale și pentru integrare sau reintegrare în piața forței de muncă, șomerii sunt în drept să urmeze cursuri de calificare, recalificare și perfecționare (în continuare - formare profesională), organizate de Agenția Națională pe o perioadă de cel mult 9 luni calendaristice.

Programele de formare profesională se elaborează conform standardelor ocupaționale aprobate la nivel național.

Formarea profesională se realizează pe bază de contract cu instituțiile de învățământ publice sau private, autorizate în condițiile legii.

Normele metodologice de organizare și desfășurare a formării profesionale a șomerilor, integrarea lor profesională se elaborează de către Ministerul Economiei, în comun cu Ministerul Educației, și se aprobă în conformitate cu legislația în vigoare.

Serviciile de formare profesională organizate de agenții se prestează gratuit.

Formarea profesională a persoanelor neîncadrate în muncă se înfăptuiește în concordanță cu dorințele și aptitudinile lor individuale, ținându-se cont de cerințele de moment și de perspectivă ale pieței muncii.

II. Stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea a noi locuri de muncă se realizează prin:

- a) subvenționarea locurilor de muncă;
- b) acordarea de facilități la plata contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale de stat;
- c) susținerea financiară în vederea creării locurilor de muncă.

III. Stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a absolvenților

instituțiilor de învățământ superior. Angajatorii care încadrează cu contract individual de muncă pe o durată nedeterminată absolvenți ai instituțiilor de învățământ superior înregistrați la agenții, ale căror studii au fost finanțate de la bugetul de stat, primesc de la bugetul de stat, pe o perioadă de 12 luni calendaristice, pentru fiecare absolvent încadrat, o sumă egală cu un salariu minim pentru remunerarea suplimentară a muncii absolventului.

Pentru încadrarea absolvenților invalizi, suma menționată se plătește timp de 18 luni. Absolvenții pot fi încadrați o singură dată în condițiile prezentei Legi, în termen de 12 luni de la data absolvirii instituțiilor.

Angajatorii care încadrează absolvenți în condițiile expuse sunt obligați să mențină valabilitatea contractului individual de muncă al acestora cel puțin 3 ani de la data încheierii.

Angajatorii care desfac din inițiativa lor contractele individuale de muncă ale absolvenților înainte de termenul prevăzut sunt obligați să restituie în totalitate agențiilor sumele plătite pentru fiecare absolvent. Prevederile nu se extind asupra absolvenților ale căror contracte individuale de muncă au fost desfăcute din motivul încălcării disciplinei de muncă.

Procedura de stimulare a angajatorilor pentru încadrarea în muncă a absolvenților instituțiilor de învățământ superior finanțați de la bugetul de stat se stabilește de Guvern.

Măsurile pasive de protecție socială a șomerilor includ acordarea ajutorului de șomaj și a alocațiilor pentru integrare sau reintegrare profesională.

Ajutorul de șomaj reprezintă o sumă neimpozabilă, stabilită în mod diferențiat în funcție de circumstanțele în care a încetat activitatea de muncă a persoanei, luând acordată de la bugetul asigurărilor sociale de stat.

Șomerii beneficiază de ajutor de șomaj dacă întrunesc cumulativ următoarele condiții:

- sunt înregistrați la agenția în a cărei rază teritorială își au domiciliul;
- au lucrat și au un stagiul de cotizare în sistemul asigurărilor sociale de stat de cel puțin 6 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei

înregistrării; nu obțin venituri impozabile conform legii.

Șomerii beneficiază de ajutor de șomaj dacă au încetat activitatea de muncă în următoarele circumstanțe:

- deces al angajatorului persoană fizică, declarare a acestuia decedat sau dispărut fără urmă prin hotărâre a instanței judecătorești;
- retragere, de către autoritățile competente, a autorizației (licenței) de activitate a unității;
- expirare a termenului contractului individual de muncă încheiat pe o durată determinată - de la data prevăzută în contract, cu excepția cazurilor când raporturile de muncă continuă și nici una dintre părți nu a cerut încetarea lor;
- finalizare a lucrării prevăzute de contractul individual de muncă încheiat pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări;
- încheiere a sezonului, în cazul contractului individual de muncă pentru îndeplinirea lucrărilor sezoniere;
- torță majoră, confirmată în modul stabilit, care exclude continuarea raporturilor de muncă;
- lichidare a unității sau încetare a activității angajatorului persoană fizică;
- reducere a numărului sau a statelor de personal din unitate;
- constatare a faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, în baza certificatului medical;
- constatare a faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate ca urmare a calificării insuficiente, confirmate prin hotărâre a comisiei de atestare;
- schimbare a proprietarului unității - în privința conducătorului de unitate, a adjuncților săi, a contabilului-șef;
- restabilire la locul de muncă, conform hotărârii instanței judecătorești, a persoanei care a îndeplinit anterior munca respectivă, în cazul când permutarea sau transferul salariatului la o altă muncă nu sunt posibile;
- refuz al salariatului de a fi transferat la o altă muncă din motive de sănătate, în baza certificatului medical;

- refuz al salariatului de a fi transferat în altă localitate în legătură cu mutarea unității în această localitate;
- au demisionat, au căutat activ de lucru, s-au aflat la evidență la agenție ca șomeri cel puțin 3 luni calendaristice și, din lipsa locurilor de munca corespunzătoare, nu s-au putut angaja în câmpul muncii;
- renunțare la autorizația (licența) pentru desfășurarea unei activități de întreprinzător sau pe bază de patentă;
- încetare a activității de muncă peste hotare - în condițiile încheierii anticipate a unui contract individual de asigurări sociale de stat.

Ajutorul de șomaj se acordă începând cu a opta zi de la data înregistrării cererii la agenție. Pentru persoanele specificate la lit.g) și h), ajutorul de șomaj se acordă după expirarea a trei luni calendaristice de la data concedierii. În cazul în care persoanele respective s-au înregistrat la agenție mai târziu de perioada indicată, ajutorul de șomaj se acordă în condiții generale.

Pentru persoanele specificate la lit.o), ajutorul de șomaj se acordă nu mai devreme de expirarea a trei luni calendaristice de la data înregistrării cererii la agenție.

Cuquantumul ajutorului de șomaj. Persoanele îndreptățite beneficiază de ajutor de șomaj al cărui cuantum se stabilește diferențiat, în funcție de circumstanțele în care a încetat activitatea de muncă a persoanei, după cum urmează:

- a) 30 % din salariul mediu pe economie din anul precedent, la data stabilirii plății
- în cazul persoanelor specificate la lit.o)-q);
- b) 40 % din salariul mediu pe economic din anul precedent, la data stabilirii plății
- în cazul persoanelor specificate la lit.b)-f), i)-n);
- c) 50 % din salariul mediu pe economie din anul precedent, la data stabilirii plății
- în cazul persoanelor specificate la lit.a), g) și h).

Perioada de plată a ajutorului de șomaj. Persoanele îndreptățite beneficiază de ajutor de șomaj o perioadă care se stabilește diferențiat, în funcție de stagiul de cotizare, după cum urmează:

- a) 6 luni calendaristice, în cazul unui stagiul de cotizare de până la 5 ani, dar nu

- mai puțin de 6 luni;
- b) 9 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 10 ani;
- c) 12 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare de peste 10 ani.

Alocația de integrare sau de reintegrare profesională. În temeiul Legii nr.102-XV din 13.03.2003 se aprobă procedura de înregistrare și examinare a cererilor pentru acordarea alocației de integrare sau reintegrare profesională prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova. Procedura determină modul de stabilire și plată a alocației de integrare sau reintegrare profesională unor categorii de șomeri neasigurați în sistemul public de asigurări sociale. Șomeri neasigurați contra riscului șomajului se consideră persoanele care nu au un stagiu de cotizare de cel puțin 6 luni în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare la data înregistrării.

Ministerul Economiei și Ministerul Finanțelor vor asigura defalcarea mijloacelor financiare necesare pentru stabilirea, începând cu 1 ianuarie 2005, a alocației de integrare sau reintegrare profesională șomerilor îndreptățiți de a o primi.

Plata alocației de integrare sau reintegrare profesională se efectuează în limita alocațiilor prevăzute anual în bugetul de stat în acest scop și vor fi achitate prin intermediul Casei Naționale de Asigurări Sociale, în baza calculelor și comenzilor Agenției Naționale.

Alocația de integrare sau de reintegrare profesională este o sumă lunară fixă neimpozabilă, de 15 la sută din salariul mediu pe economie din anul precedent, la data stabilirii plății, alocată de la bugetul de stat Fondului de șomaj și acordată pe o perioadă de cel mult 9 luni calendaristice șomerilor care se află în următoarele circumstanțe: (art.34 din Legea nominalizată):

- a) le-a expirat perioada de invaliditate de gradul I sau II;
- b) le-a încetat perioada de îngrijire a copilului în intervalul de vârstă a copilului de la 1,5 ani până la 6 ani, la momentul nașterii copilului nefiind încadrați în muncă;
- c) le-a încetat perioada de îngrijire a unui membru de familie invalid de gradul I sau a unui copil invalid (în vârstă de până la 16 ani), sau a unei persoane de vârstă înaintată (75 de ani și mai mult);

- d) nu s-au putut angaja în câmpul muncii la trecerea în rezervă după satisfacerea serviciului militar în termen, serviciului militar cu termen redus sau serviciului de alternativă;
- e) nu s-au putut angaja în câmpul muncii după eliberare din locuri de detenții sau din instituții de reabilitare socială;
- f) sunt victime ale traficului de ființe umane cu statut confirmat de autoritățile competente și nu s-au putut angaja în câmpul muncii.

Alocația de integrare sau de reintegrare profesională se acordă persoanelor specificate la alin.(1) începând cu a opta zi de la data înregistrării cererii la agenție.

Alocația de integrare sau de reintegrare profesională se acordă o singură dată.

Asigurarea socială în caz de șomaj. Beneficiarii de ajutor de șomaj și de alocații de integrare sau de reintegrare profesională sunt asigurați în sistemul asigurărilor sociale de stat și dispun de toate drepturile prevăzute de Legea privind sistemul public de asigurări sociale.

Drepturile de asigurări sociale de stat ale persoanelor prevăzute la alin.(1) se suportă de la bugetul asigurărilor sociale de stat.

Ajutorul de șomaj și alocațiile de integrare sau de reintegrare profesională se acordă șomerilor lunar prin intermediul băncilor.

Perioada de primire a ajutorului de șomaj și a alocației de integrare sau de reintegrare profesională constituie stagiul de cotizare și se fixează în carnetul de muncă de către agenții.

Beneficiarii de ajutor de șomaj și de alocații de integrare sau de reintegrare profesională au următoarele obligații:

- a) să întreprindă de sine stătător măsuri în vederea plasării lor rapide în câmpul muncii;
- b) să participe activ la serviciile de stimulare a ocupării forței de muncă, oferite de agenție;
- c) să comunice, în termen de 3 zile, agenției la care sunt înregistrați, orice modificare a condițiilor care au condus la stabilirea drepturilor de beneficiar.

Nu beneficiază de ajutor de șomaj, de alocație de integrare sau de reintegrare

profesională persoanele care, la data solicitării drepturilor, refuză neîntemeiat un loc de muncă corespunzător sau participarea la servicii de stimulare a ocupării forței de muncă oferite de agenții.

BIBLIOGRAFIA

1. Avornic G., „*Teoria generală a dreptului*”, Cartier juridic, 2004, 656 p.
2. Bulgaru M., „*Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale*”, CE USM, Chișinău, 2003, 400 p.
3. Boișteanu E. *Dreptul muncii: partea generală.* – Editura Pontos, Chișinău, 2005.
4. Călinoiu E., „*Drept comunitar european*”, Ed. Hiperion, București, 2011.
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 111-115 din 12.06.2003.
6. Codul familiei al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 1316-XIV din 26.10.2000 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 47-48.
7. Constituția Republicii Moldova, publicat 12.08.1994 în Monitorul Oficial Nr.1
Data intrării în vigoare : 27.08.1994.
8. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 20.11.1989;
9. Ghimpu S., Țiclea A., Tufan C., „*Dreptul securității sociale*”, Editura ALL BECK, București, 1998,487 p.
10. Hotărîre cu privire la normele de asigurare materială a copiilor orfani și celor rămași fără ocrotire părintească din casele de copii de tip familial nr. 1733 din 31.12.2002
11. Hotărîrea Guvernului nr. 1018 din 13.09.2004 Cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Centrului de plasament temporar al copilului.
12. Legea *asistenței sociale* a Republicii Moldova nr. 547-XV din 25.12.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
13. Legea asistenței sociale nr. 547-XV din 25.12.2003.
14. Legea contenciosului administrativ, nr. 793 din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Legea cu privire la drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.1994;
15. Legii cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație din 14.04.2000

16. Lege Nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.
17. Legea privind sistemul public de asigurări sociale de stat, nr.489 din 08.07.1999. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1-4 din 06.01.2000
18. Mărgineanu L., Mărgineanu G. „*Dreptul familiei*”, Chișinău, 2002.
19. Odinoakaia I., „*Rolul și locul dreptului protecției sociale în sistemul de drept al Republicii Moldova*”, Chișinău 2010, p.126
20. Popa N., „*Teoria generală a dreptului*”, Editura C.H.Beck, București 2008, p. 287.
21. Popescu E., „*Teoriile integrării europene*”, Ed. C.H.BECK, București 2009.
22. Romandaș N., „*Dreptul protecției sociale*” Universitas, 2001, p. 24.
23. Romandaș N., Proca L., „*Dreptul protecției sociale*”, Chișinău, 2011, 384 p.
24. Tofan M., „*Drept European*”, Iași, 2005.
25. Vrabie G., Popescu S. Teoria generală a dreptului. Iași: Ștefan Procopiu, 1995, p.124, 131.
26. Мачульская Е.Е. Современные представления о предмете права социального обеспечения. Вестник Московского университета. Москва: Изд-во Московского ун-та, № 6/2003, с. 47-55.